

Eila Pennala

Ikääntyvät ja arjen teknologia

Selvitys Aijjoos-hankkeelle

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Vanhustyön koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Koulutusohjelma: Vanhustyön koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Geronomi

Tekijä: Eila Pennala

Työn nimi: Ikääntyvät ja arjen teknologia

Ohjaaja: Sirkka-Liisa Palomäki, Anna-Kaarina Koivula

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 64

Liitteiden lukumäärä: 3

Yhteiskunta teknologistuu ja arki sisältää yhä enemmän teknologiaa. Ikääntyvien asema yhteiskunnassa mietityttää, kun yhä useammat palvelut siirtyvät internetiin ja erilaiset automaattit yleistyvät. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää ikääntyvien kokemuksia päivittäin tarvittavasta teknologiasta. Yhteistyötahona opinnäytetyössä oli Aijjoos-kumppanuushanke, jonka tarkoitus on luoda Kauhavan, Evijärven ja Lappajärven alueelle yhtenäinen ehkäisevän vanhustyön malli. Yksi hankkeen tavoitteista on ikääntyvien tukeminen arjen teknologian käytössä.

Selvitystyö toteutui laadullisena tutkimuksena. Aineiston keruu menetelmänä käytettiin kahta fokusryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä 14 ikäihmistä. Haastatteluaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällön analyysillä.

Tulosten perusteella ikääntyvät kokivat erilaisen teknologian sekä hyvänä että huonona asiana, riippuen siitä autoiko se heidän arkeaan vai hidastiko se sitä. Ikääntyvien kiinnostus teknologiaa kohtaan riippui vahvasti siitä näkivätkö he sitä tarpeelliseksi omalla kohdallaan. Epäonnistumiset teknologian käytössä jäivät ikääntyvien mieleen ja hidastivat uuden teknologian opettelua. Tuloksista nousi neljä erilaista suhtautumistapaa arjen teknologiaa kohtaan: osaajat, opinhaluiset, ehdollistajat ja vetäytyjät. Arjen teknologian osaajat osasivat käyttää teknologiaa sujuvasti arjessaan. Opinhaluiset käyttivät osajia vähemmän arjen teknologiaa, mutta heitä kiinnosti oppia lisää. Ehdollistajat löysivät syitä, joiden takia he eivät käyttäneet tai opetelleet käyttämään arjen teknologiaa. Arjen teknologiasta vetäytyjät kokivat, etteivät he osaa käyttää teknologiaa. He eivät olleet kiinnostuneita siitä, eivätkä halunneet käyttää sitä.

Tulokset osoittivat että ikääntyvät eivät tahtomattaan joudu syrjään yhteiskunnan kehityksestä. Ikääntyvillä oli halua ja kiinnostusta seurata teknologian kehitystä, mutta he kokivat voivansa myös vetäytyä ja antaa uuden teknologian ”mennä me-nojaan”.

Avainsanat: Ikääntyvät, arjen teknologia, Aijjoos-hanke

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
Degree programme: Bachelor in Elderly Care

Author: Eila Pennala

Title of thesis: The elderly and daily technology use

Supervisor(s): Sirkka-Liisa Palomäki, Anna-Kaarina Koivula

Year: 2010

Number of pages: 64

Number of appendices: 3

The society and everyday life includes more and more technology. The elderly's position in our society is therefore worth consideration, because more and more services move into the Internet and various automatic machines become common. The meaning of this thesis was to find out older people's experiences about daily use of technology. As a co-operation partner in this thesis was Aijjoos-project, whose purpose is to create in the area of Kauhava, Evijärvi and Lappajärvi a common model of preventive geriatric nursing. One goal of this project is to support the elderly with using of everyday technology.

This is a qualitative study. As a method of gathering material were used focus interview of two target group, in both groups took part 14 elderly persons. The interview material was analysed by material-based substance analysis.

On the ground of findings, the elderlies saw technology both a good and a bad thing, depending on if it helped their everyday life or of it made it more difficult. Elderlies' interest of new technology depended strongly on whether they saw it useful in their own case. The participants remembered all their failures with using technology and that made the learning of new technology slower. From the findings can be found four attitudes to the daily used technology: experts, "students", the justifiers and the withdrawers. The experts were able to use technology fluently in their everyday lives. "Students" used the technology less than the experts but were interested to learn more. The justifiers found reasons why they didn't use or didn't learn to use the technology. The withdrawers thought that they weren't able to use technology. They weren't interested and didn't want to use it.

The findings show that elderlies don't voluntarily miss the development of the society. The elderly had the will and the interest to keep abreast of the development of the technology but they also saw that they could withdraw and let the new technology to go its own ways.

Keywords: Elderly, daily use of technology, Aijjoos-project

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 YHTEISKUNNAN MUUTOS JA TEKNOLOGISTUMINEN.....	7
2.1 Tietoyhteiskunta.....	7
2.2 Teknologia.....	8
2.2.1 Hyvinvointiteknologia.....	9
2.2.2 Geronteknologia.....	11
2.2.3 Arjen teknologia.....	11
3 IKÄÄNTYVÄNÄ TIETOYHTEISKUNNASSA.....	13
3.1 Ikääntyvät ja kolmas ikä.....	13
3.2 Ikääntyvät muuttuvassa ajassa.....	15
4 IKÄÄNTYVIEN JA TEKNOLOGIAN SUHTEESTA TEHTYJÄ TUTKIMUKSIA JA HANKKEITA.....	18
5 SELVITYSTYÖN TAVOITTEET.....	21
6 AIJJOOS-HANKE YHTEISTYÖTAHONA.....	22
7 TOTEUTUSTAPA.....	23
7.1 Fokusryhmähaastattelut.....	23
7.2 Haastatteluaineiston litterointi.....	26
7.3 Aineistolähtöinen sisällön analyysi.....	27
8 ANONYYMITEETIN SÄILYTTÄMINEN.....	29
9 TULOKSET.....	30
9.1 Miten ikääntyvät kokevat arjen teknologian?.....	30
9.1.1 Arjen teknologia apu vai jarru?.....	30
9.1.2 Teknologia yhdistää ja erottaa sukupolvia.....	32
9.1.3 Teknologian tuoma epävarmuus ja huoli.....	34
9.1.4 Teknologia luo epätasa-arvoisuutta.....	35

9.1.5 Ny teknik: inte för mej och inte i dag	36
9.1.6 Kokemuksia arjen teknologian käytöstä ja käyttöä opettavista kursseista	39
9.1.7 Teknologian käytön oppiminen: jos pala kerralla oppiis paremmin	43
9.1.8 Opitusta arjen teknologiasta ei luovuta	44
9.1.9 Kaikkea ne keksii	45
9.2 Ikääntyvien suhtautumistavat arjen teknologiaan	46
9.2.1 Osaajat	46
9.2.2 Opinhaluiset	47
9.2.3 Ehdollistajat	48
9.2.4 Vetäytyjät	49
10 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSTEN AIHEET	52
10.1 Tulosten pohdinta	52
10.2 Aijjoos-hankkeen mahdollisuudet	54
10.3 Mitä jatkotutkimushaasteita tutkimus tuotti?	56
10.4 Opinnäytetyöni ongelmat ja kompastuskivet	56
10.5 Oma kehittyminen prosessin aikana	58
LÄHTEET	59
LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan muuttuessa yhä teknologisemmaksi teknologia on lisääntynyt myös ihmisten arjessa. Tällä hetkellä monet palvelut ovat muuttumassa verkkopalveluiksi ja erilaiset automaattit yleistyvät. Tavalliseen arkeen kuuluu yhä enemmän teknologisia välineitä, joiden käyttö vaatii erilaista osaamista. Teknologian kehitys voi saada nuorenkin pään pyörälle, joten on aiheellista kysyä miten ikääntyvä ihminen kokee uuden teknologian?

Aiemmissa tutkimuksissa ikääntyvien suhde teknologiaan on nähty tarkoittavan samaa kuin ikääntyvien suhde apuvälineisiin, matkapuhelimiin ja tietokoneisiin. Kehitys on kuitenkin tuonut arkeen paljon teknologisia välineitä, joita myös ikääntyvä kohtaa päivittäin. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet ikääntyvien eriarvoisen aseman tietokoneiden ja internetin käyttäjinä. Tämä johtuu heidän heikommista mahdollisuuksista ja valmiuksista sekä vähäisestä kokemuksesta käyttää uutta teknologiaa.

Nyky-yhteiskunnassa elävän ihmisen arkeen kuuluu paljon muutakin teknologiaa kuin tietokoneet ja matkapuhelimet. Esimerkiksi pankki- ja bensa-automaatit, uuisimmat kodinkoneet tai televisioiden digiboksit voivat tuntua ikääntyvästä yhtä vierailta kuin tietokoneet ja matkapuhelimetkin. Arjessa tarvittava teknologia (arjen teknologia) on jäänyt vähälle huomiolle ikääntyvien ja teknologian suhteesta tehdyissä tutkimuksissa.

Opinnäytetyöni on selvitys Aijjoos-kumppanuushankkeelle ikäihmisten teknologian käytön ongelmista, peloista, vahvuuksista ja kiinnostuksesta. Selvityksen aineiston keräämisessä käytin ikääntyvien fokusryhmähaastatteluja. Haastattelujen aineiston käsittelin laadullisella sisällön analyysillä. Opinnäytetyöni tuottaman tiedon avulla Aijjoos-hanke kehittää toimintaansa vastaamaan ikääntyvien arjen teknologiaan liittyviin tarpeisiin. Haluan opinnäytetyölläni nostaa ajankohtaisen aiheen esille ikääntyvien omasta näkökulmasta.

2 YHTEISKUNNAN MUUTOS JA TEKNOLOGISTUMINEN

2.1 Tietoyhteiskunta

Yhteiskunnallisessa kehityksessä on tapahtunut muutoksia, joissa suurena osatekijänä on ollut tietoteknologian nopea kehitys. Muutosprosessia on kuvattu englanninkielisellä käsitteellä *information society*, joka on suomennettu joko informaatioyhteiskunnaksi tai tietoyhteiskunnaksi. (Anttiroiko, Aro & Karvonen 2000, 21; Mäensivu 2003, 15.) Vaikka tieto ja informaatio eivät tarkoita samaa, käsitteitä tietoyhteiskunta ja informaatioyhteiskunta käytetään suomen kielessä toistensa synonyymeinä. Informaatioyhteiskunta nimityksellä viitataan informaation tuotantoon ja välittämiseen liittyvien ammattien lisääntymiseen, itse informaation määrän ja merkityksen kasvuun ja informaatioteknologian kehitykseen. Tiedon ja informaation ero tulee esiin informaation tarkoittaessa myös siirrettyä tai viestitettyä tietoa, kun taas tieto ei edellytä viestintää. (Mäensivu 2003, 15, Jarvan & Köpän 1998, 6 mukaan.) Käytän opinnäytetyössäni käsitettä tietoyhteiskunta, koska se on helpompi ymmärtää ja se on Suomessa yleisemmin käytössä kuin informaatioyhteiskunta käsite.

Tietoyhteiskunta voidaan määritellä monesta näkökulmasta. Webster (1997, 6-23) on eritellyt viisi tapaa nähdä tietoyhteiskunta-käsite: teknologinen, taloudellinen, ammatillinen, spatiaalinen ja kulttuurinen näkökulma. Sivistyssanakirjan mukaan spatiaalinen tarkoittaa tilaa, avaruutta koskevaa tai tilaa. Teknologian näkökulmasta tietoyhteiskunta rakentuu teknologisten keksintöjen varaan. Talouden näkökulmasta informaatioteollisuuden osuus kansantaloudesta ja informaation taloudellinen merkitys kasvaa. Ammatillisesta näkökulmasta informaation tuotantoon ja välittämiseen liittyvät ammatit lisääntyvät. Spatiaalisesta näkökulmasta tila ja aika menettävät merkitystään, sillä yhteyden pito ajasta ja paikasta riippumatta on mahdollista. Kulttuurin näkökulmasta informaation määrä on kasvanut, sillä tiedotusvälineet kuuluvat yhä useammin ihmisten arkipäivään. (Rekiaro, Rekiaro & Nurmi 2007, 361; Mäensivu 2003, 16–17, Websterin 1997, 6-23 mukaan.)

Tietoyhteiskunnassa uutta tieto- ja viestintäteknikkaa tarvitaan joka päivä. Tietoyhteiskunnan kansalaisilta vaaditaan tällöin valmiuksia käyttää uutta tekniikkaa. Kansalaisten osaamistarpeet lähtevät kuitenkin heistä itsestään ja heidän motiiveistaan käyttää ja olla osallisena tietoyhteiskunnassa. Valmiudet käyttää tieto- ja viestintäteknikkaa muodostuvat yksilön omasta motivaatiosta, hänen osaamisestaan ja käytettävissä olevista teknisistä välineistä. Osaaminen koostuu yksilön hallitsemista teknisistä taidoista, viestintätaidoista, tiedonhankinta- ja käyttötaidoista, kuluttajataidoista ja tietoyhteiskuntaan vaikuttamistaidoista. Myös käytettyjen käsitteiden ja toiminnan rakenteiden ymmärtäminen kuuluu osaamiseen. (Vanhanen 2005, 73–75.)

Yhteiskunnan teknologistuminen näkyy päivittäisessä elämässämme. Teknologiaan törmää esimerkiksi punnitessa kaupassa hedelmiä, maksaessa kaupungin sisäistä linja-automatkaa, etsiessä kirjastosta tietoa tai nostaessa rahaa pankkiautomaatilta. Ilman teknologian käyttöä on vaikeaa toimia luontevasti yhteiskunnassamme. Teknologian on tuonut monia helpottavia asioita elämäämme. Se on mahdollistanut yhteiskunnan, jossa voi tehdä työtä ja hankkia hyödykkeitä viikon jokaisena päivänä mihin vuorokauden aikaan tahansa. Esimerkiksi tietokoneiden käyttö nopeuttaa ja helpottaa pankkiasioiden hoitamista ja on tehnyt niistä ajasta ja paikasta riippumattomia. (Sankari 2004, 9; Leikas 2008, 40.) Sähkölaskun voi maksaa vaikka keskellä yötä omasta makuuhuoneesta.

2.2 Teknologia

Teknologia-sanaa on määritelty monella tavalla. Sivistyssanakirjassa teknologia määritellään raaka-aineiden jalostuksessa tarvittavaksi tekniseksi ja luonnontieteelliseksi osaamiseksi. Tämän merkityksen lisäksi sanaa käytetään usein muotisanana sanan tekniikka synonyyminä. (Rekiaro, Rekiaro & Nurmi 2007, 381.) Tekniikalla voidaan tarkoittaa taitoa tai sellaisten esineiden suunnittelua ja valmistusta, joita voidaan käyttää välineinä tai työkaluina (Niiniluoto 2000, 27). Päivi Topo (2008, 515) määrittelee teknologian tarkoittavan ihmisen aikaansaamaa fyysistä ympäristöä, esineitä järjestelmiä ja toimintatapoja, joilla on tarkoitus helpottaa

ihmisen toimintaa tai korvata menetettyä toimintakykyä. Niiniluodon (1996, 50–52) mukaan teknologia on laitteita ja välineitä kuvaava sana. Teknologia- sanaa käytetään tekniikkaan liittyvien laitteiden ja järjestelmien sekä tiedepohjaisten taitojen ja tiedon yleisnimenä. (Sankari 2004, 17.) Ahtiaisen ja Auranteen (2007, 10) mukaan teknologia-käsite sisältää edellisten lisäksi välineiden keksimisen ja valmistamisen sekä käyttämisen ja hyödyntämisen. Teknologian voi myös määritellä sosiaalisesti prosessiksi, jonka osatekijänä on tekniikka, tekniset laitteet. (Sankari 2004, 17.) Opinnäytetyössäni käytän teknologia-sanaa sanan tekniikka synonyymina kuvaamaan teknisiä laitteita ja järjestelmiä sekä niiden käyttöä.

Teknologia sisältää sekä positiivisen että negatiivisen tulevaisuuden kuvan. Sen avulla voidaan saavuttaa paljon hyvää tietoa, taitoa, varallisuutta, henkilökohtaista ja kansainvälistä kilpailukykyä. Uhkakuvina ovat tehokas ihmisten valvonta ja hallinta, uudenlainen rikollisuus ja moraalittomuus teknologian avulla. (Kangas 2003, 19.) Teknologian kehityksen voi nähdä myös uhkana yksittäisen ihmisen hyvinvoinnille. Ihmisen toimintakyvyn, teknologian ja ympäristön suhde voi olla sellainen, että teknologiset sovellukset vaikeuttavat enemmän kuin helpottavat henkilön päivittäisestä elämästä suoriutumista (Topo 2008, 515).

2.2.1 Hyvinvointiteknologia

Käsitteenä hyvinvointiteknologia on uusi, sillä se on otettu yleiseen käyttöön vasta 2000-luvun alussa. Sosiaali- ja terveydenhuollossa hyvinvointiteknologia on määriteltä tarkoitamaan tietoteknisiä ja teknisiä ratkaisuja, joilla ylläpidetään tai parannetaan eri elämänvaiheissa olevien ihmisten elämänlaatua, hyvinvointia, terveyttä tai toimintakykyä sekä työssä että vapaa-ajalla. Teknologiaa hyödyntämällä voidaan tukea arjessa selviämistä ja lisätä turvallisuuden tunnetta ikääntyneelle tai vammaiselle henkilölle ja hänen lähipiirilleen. Apuvälineiden lisäksi hyvinvointiteknologiaksi lasketaan myös kodin muutostyöt, esteettömyys ja monimuotoiset informaatioteknologiaan pohjaavat sovellukset. (Ahtiainen & Auranne 2007, 11; Saranummi 2001, Nygårdin ym. 2007, 68 ja 118 mukaan.)

Hyvinvointiteknologia on laaja käsite ja se voidaan jakaa kuuteen osa-alueeseen: apuvälineteknologiat, kommunikaatio- ja informaatioteknologiat, sosiaaliset teknologiat ja turvallisuus, terveysteknologiat, esteetön suunnittelu ja Design for All –ajattelu, geronteknologia sekä asiakas- /potilastietojärjestelmät. (Ahtiainen & Auranne 2007, 9.) Hyvinvointiteknologia voidaan jakaa myös muilla tavoin. Välikangas (2006) jakaa hyvinvointiteknologian erikoistuneeseen kommunikaatioteknologiaan ja avustavaan teknologiaan. Erikoistunut kommunikaatioteknologia sisältää mukana kannettavan teknologian, jolla voi siirtää tietoa tai varoittaa vaarasta sekä yhteydet kodin ulkopuolelle. Avustava teknologia sisältää fyysisen toimintakyvyn alenemiseen tai ylläpitoon tarkoitettua apuvälineitä, aistien ja muistin alenemisen apuvälineitä sekä muun kodin turvatekniikan. (Ahtiainen & Auranne 2007, 10.) Hyvinvointiteknologian osa-alueista tarkastelen lähemminkin Design for All –ajattelua ja geronteknologiaa.

Euroopassa vakiintunut käsite Design for All (DfA) tarkoittaa esteetöntä ja kaikille sopivaa suunnittelua. Taustalla ovat Pohjoismainen ergonomisen suunnittelun osaaminen ja Yhdysvalloista lähtenyt universaali suunnittelu, jolla tarkoitetaan esimerkiksi esteetöntä suunnittelua julkisissa tiloissa. Design for All –ajattelun mukaan tuotteet ja tilat suunnitellaan soveltumaan mahdollisimman monelle erilaiselle käyttäjärhmälle. Tärkeimpänä pidetään toimintakyvyltään heikompien mahdollisuutta käyttää tuotetta. Samalla toimintakykyisimmille luodaan helppokäyttöisyyttä. Esteettömyys vaatimus pitää sisällään että tuotteiden ja tilojen on oltava kaikkien tietoisuudessa sekä helposti ja taloudellisesti saavutettavissa. (Ahtiainen & Auranne 2007, 16, Törmän, Niemisen & Hietikon 2001 mukaan.)

Yhteiskunnallinen kiinnostus hyvinvointiteknologiaa liittyy sen mahdollisuuksiin taata myös ikääntyville tasavertaiset mahdollisuudet osallistua ja toimia itsenäisenä yhteiskunnassa Hyvinvointiteknologiassa nähdään mahdollisuus säästää sosiaali- ja terveydenhuollon resursseja sekä mahdollisuus vastata tulevaisuuden haasteisiin ikääntyvän väestön suhteen. Esimerkiksi tietoteknologian toivotaan tarjoavan uudenlaisia ratkaisuja ikääntyvien kotona asumisen tukemiseen. Teknologisia ratkaisuja on kuitenkin arvioitava yksilön näkökulmasta. On myös pohdittava sen sosiaalisia, eettisiä, taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. (Ahtiainen & Auranne 2007, 9, Eerolan, Kivisaaren, Eelan & Raskin 2001 mukaan).

2.2.2 Geronteknologia

Kuten edellä mainittiin, geronteknologia on yksi hyvinvointiteknologian osa-alueista. Käsitteen määrittelyn helpottamiseksi se voidaan purkaa sanoihin gerontologia ja teknologia. Gerontologialla tarkoitetaan tieteellistä vanhuuden tutkimista ja teknologialla tuotteiden tutkimusta, kehittelyä ja hyödyntämistä. Geronteknologiassa on siis kyse teknologisten keksintöjen kehittämisestä käyttämällä hyväksi teknistä tutkimusta ja osaamista sekä gerontologista tietämystä ihmisen vanhenemisestä. (Ahtiainen & Auranne 2007, 11, Kuusen 2001 ja Winbladin 2007 mukaan; Topo 2008, 516.)

Geronteknologia käsite syntyi 1900-luvulla, kun huomattiin ikääntyneiden hyötyvän uudesta teknologiasta vähemmän kuin nuorempi väestö. Sen perusajatus on ikääntyneiden halu toimia itsenäisesti yhteiskunnassa. Tavoitteena on saada aikaan tuotteita ja sovelluksia, joiden suunnittelu on lähtenyt ikääntyvän väestön tarpeista. (Topo 2008, 516; Ahtiainen & Auranne 2007, 9.) Yksi merkittävä geronteknologian tehtävä on ikääntyneille kehitettävän teknologian ohella poistaa kuilu olemassa olevan teknologian ja ikääntyvien väliltä (Ahtiainen & Auranne 2007, 11, Kuusen 2001 ja Winbladin 2007 mukaan).

Geronteknologian avulla pyritään ennaltaehkäisemään ikääntyvien ongelmia, korostamaan ja hyödyntämään heidän voimavarojaan sekä kompensoimaan heikentyneitä kykyjä. Lisäksi geronteknologiaa käytetään ikääntyvien hoitotyön tukena ja tutkimuksen edistämiseksi. (Armanto 2005, 10 Kaakisen & Törmän 1999 mukaan.)

2.2.3 Arjen teknologia

Arjen teknologia sanalle ei kirjallisuudesta löydy tarkkaa määritelmää. Sitä voidaan käyttää yleisesti nimityksenä kaikista niistä teknisistä laitteista, joita käytetään päivittäisen elämän tukena. Usein arjen teknologia yhdistetään käsitteeseen sosiaali-tekniikka, jonka tarkoituksena on tukea asukkaan itsenäisyyttä ja auttaa selviyty-

mistä arjen toiminnoista. (Hämäläinen & Räsälä 2008, 19; YSA [Viitattu 10.8.2010].)

Kuten edellä on mainittu, käsitteellä teknologia tarkoitetaan ihmisen aikaansaamaa fyysistä ympäristöä ja siihen kuuluvia esineitä, järjestelmiä ja toimintatapoja (Topo 2008, 515). Sana arki kuvaa tavallista, jokapäiväistä elämää. Arkipäiviksi laskeaan viikonpäivät maanantaista perjantaihin. Yhdistämällä nämä kaksi sanaa tarkoitan opinnäytetyössäni arjen teknologialla, niitä teknologisia asioita, jotka kuuluvat kotona asuvan ikääntyvän päivittäiseen elämään sekä kotona että kodin ulkopuolella. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi kodinkoneet, pankkiautomaatti, kaupan korttimaksupääte, kännykkä, tietokone ja internet.

Usein ikääntyvien käyttämä teknologia yhdistetään apuvälineisiin. Ikääntyneiden käyttämistä teknologisista apuvälineistä (geronteknologiasta) on tehty useitakin tutkimuksia. Esimerkiksi Savola ja Riekkö (2003) ovat pohtineet tekniikkaa vanhusien itsenäisen suoriutumisen tukena ja Juntunen (2004) on tutkinut teknologisten apuvälineiden käyttöön liittyviä kokemuksia Kajaanissa ja Sotkamossa. Arkielämässä tarvittava ns. tavallinen teknologia jää tutkimuksissa monesti huomioimatta. Koska apuvälineteknologia koskee vain tiettyä osaa ikääntyneistä ja tutkimuksissa on jo nostettu esille ikääntyvien kokemuksia apuvälineiden käytöstä, haluan rajata ne opinnäytetyöni ulkopuolelle.

3 IKÄÄNTYVÄNÄ TIETOYHTEISKUNNASSA

3.1 Ikääntyvät ja kolmas ikä

Yhteiskunnallisessa keskustelussa puhutaan paljon väestön ikääntymisestä. Joten sanasta ikääntyvä saattaa nousta monen mieleen puheet vanhenemiseen liittyvistä sairauksista, vanhuksista täytyivistä laitoksista, uupuvista omaishoitajista, eläkepommista ja hyvinvointivaltion tulevasta kyvyttömyydestä hoitaa ikääntyviä kansalaisiaan (Jyrkämä 2001, 268). Negatiivisiin asioihin kiinnitetään enemmän huomiota. Kaikki me vanhenemme, joten onneksi ikääntymisessä voi nähdä myös positiivisia asioita. Puhutaan ”uudesta vanhuudesta” ja ”kolmannesta iästä”, jolloin eläkkeelle siirtynyt hyvin toimeentuleva, terveyttään ja nuorekkuuttaan vaaliva kansalainen kuluttaa aineellista hyvää ja nauttii vapaasta elämänmuodostaan (Jyrkämä 2001, 268).

Kuka on ikääntyvä? Opinnäytetyössäni tarkoitan nimityksellä ikääntyvä yli 65-vuotiaasta kotona asuvaa henkilöä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan suomalaiset 65-vuotiaat eivät halua tulla nimitetyiksi vanhuksiksi. Heidän mielestään vasta yli 80-vuotias on vanhus. Yli 65-vuotiaita ja alle 80-vuotiaita onkin alettu kutsua erilaisilla nimillä: eläkeläinen, ikääntyvä, ikäihminen ja iäkäs. (Männistö 2002, 76.) Jaana Leikaksen (2008, 14) mukaan ikääntyvistä käytettävissä nimityksissä on sisäänkirjoitettuna erilaisia arvovalintoja. Se miten me puhutemme ikääntyviä, kertoo omista arvoistamme. Mitään sitovia sopimuksia siitä millä nimellä ikääntyviä tulisi kutsua, ei ole. Leikas näkee että ikääntyvät jaotellaan usein kahteen ryhmään: senioreihin ja vanhuksiin. Senioreiksi kutsutaan 60–80-vuotiaita, terveitä ja aktiivisia henkilöitä ja vanhuksiksi 80-vuotiaita ja huonokuntoisia.

Ikääntymisen ajatellaan vaativan sopeutumista, sillä ikääntyvän elämässä tapahtuu paljon muutoksia: terveydentila ja fyysiset voimat heikentyvät, eläkeikä alkaa, toimeentulo heikkenee ja läheisiä samaan ikäpolveen kuuluvia nukkuu pois. Ikään-

tyvän täytyy sopeutua moniin uusiin tilanteisiin ja muutoksiin. Vaikka ikääntyminen on uusiin asioihin sopeutumista, se ei kuitenkaan muuta ihmisen persoonallisuutta kovinkaan paljon. (Eloranta & Punkanen 2008, 30–33.) Ihmisen sisäiset ominaisuudet luonteenpiirteet ja totutut tavat voivat säilyä ennallaan ulkoisista muutoksista huolimatta.

Kautta aikojen ikääntyminen on jaoteltu toisiaan seuraaviin vaiheisiin. Pythagoras kuvasi elämäkulun ympyrän kehäksi, Aristoteles taas nousevaan ja laskevaan kaareen, keskiajalla elämän vaiheita nähtiin olevan neljä. On vaikea luoda yhtä mallia tai kaavaa, joka kuvaisi ihmiselämän vaiheita, sillä elämä ja sen kulku on yksilöllistä ja sen huippuhetket vaihtelevat ihmisen omien arvostuksien mukaan. Ihmisten elämässä on kuitenkin erotettavissa vaiheita, joissa on samankaltaisia piirteitä ja tehtäviä. Näiden vaiheiden jaottelu ei vie ihmiselämältä yksilöllisyyttä, sillä vaiheilla ei ole tarkkoja ikähaarukoita. Jokainen ihminen siirtyy vaiheesta toiseen yksilöllisen aikataulunsa mukaan. (Väyrynen 2003, 24–25.)

Englantilaisen professori Peter Laslettin (1989) näkee elämän jakautuvan neljään eri vaiheeseen: ensimmäiseen, toiseen, kolmanteen ja neljänteen ikään. Ensimmäiseen ikään kuuluvat lapsuus, koulutus ja sosiaalisten taitojen oppiminen. Toinen ikä kuvaa aikuisuutta, jolloin ihminen kypsyy, perustaa perheen, lisääntyy, luuraa, kasvaa vastuussa ja toteuttaa itseään. Kolmas ikä on Laslettin mukaan autonomiaa ja itsensä toteuttamista. Neljännessä iässä ihminen kokee lopullista riippuvuutta toisista ihmisistä ja lopulta kuoleman. (Väyrynen 2003, 24–25, Laslettin 1989 mukaan; Karisto 2004, 91.)

Kolmas ikä sijoittuu eläkeiän alkupäähän, työiän ja varsinaisen vanhuusiän väliin. Koska eläkeikään tulevien elinajan odote on pidentynyt usealla vuodella viimeisten vuosikymmenten aikana, on kolmannen iän olemassa olo entistä selvempää. Vaikka Laslettin ikävaiheet eivät olekaan sidoksissa kalenteri-ikään, vaan pikemminkin henkilökohtaiseen valintaan, kolmannen iän katsotaan alkavan n. 50–60 vuoden iässä ja jatkuvan n. 75–80 ikävuoteen. Kolmannessa iässä ihminen voi vapaasti valita omat pyrkimyksensä ja kiinnostuksensa ilman vastuuta ja huolta, jotka kuuluivat toiseen ikään. Laslett käyttää nimitystä ”Elämän kruunu” kuvaa-

maan kolmannen iän vapautta ja mahdollisuuksia antaa aikaa itselleen. (Väyrynen 2003, 24–25. Laslettin 1989 mukaan; Karisto 2004, 91; Koskinen 2004, 32.)

Kolmatta ikää on kutsuttu sen tuoman uuden vapauden ja mahdollisuuksien vuoksi jopa ”toiseksi nuoruudeksi”. Siinä onkin kysymys eräänlaisesta keski-iän laajentumasta tai nuorista vanhoista. (Koskinen 2004, 32.) Kolmasikäisyys, kuten eivät muutkaan ihmiselämän vaiheet, toteudu kaikkien ihmisten kohdalla. Joku siirtyy suoraan vanhuuteen heti eläkkeelle päästyään ja joku toinen ei sinne ehdi ennen kuolemaansa. Kolmannen iän käsite sopii siis paremmin käytettäväksi väestötasolla kuin yksilötasolla. (Karisto 2004, 91.)

3.2 Ikääntyvät muuttuvassa ajassa

Ikääntyneiden asemaa kehittyvässä tietoyhteiskunnassa tarkasteltaessa on muistettava, että tekniikan kehittyminen ja arkipäiväistyminen eivät ole uusi asia tämän päivän ikääntyneille. Heidän elämänsä aikana on tapahtunut valtava muutos teknologian käytössä. Heidän elinaikanaan ovat koteihin tulleet radio, televisio, puheelin ja monet kodinkoneet, joita nuoremmat polvet pitävät itsestään selvyyksinä. (Leikas 2008, 40.)

Vuonna 2010 yli 65-vuotiaat ovat henkilöitä, jotka ovat syntyneet 1940-luvulla tai sitä ennen. Heidän lapsuuteensa ja nuoruuteensa ei ole kuulunut samanlaisia teknisiä asioita kuin nykyajan lasten ja nuorten elämään kuuluu. Suurin osa yli 65-vuotiaista ei ole myöskään työelämässä tarvinnut tietotekniikkaa, eikä heitä siis ole huomioitu sen käyttäjinä (Sankari 2004, 19, Östlundin, 1999 mukaan).

Uudet keksinnöt ja tekniset laitteet tuovat eriarvoisuuden näkökulman yhteiskuntaan. Uudet, tietoyhteiskuntaan kuuluvat ilmiöt edellyttävät ihmiseltä kykyä omaksumaa niitä osaksi sosiaalista maailmaansa ja arkielämäänsä (Anttiroiko ym. 2001, 38). Tietoteknologia on vieläkin suhteellisen kallista, joten sen hankkimiseen täytyy olla varallisuutta. Ikä on yksi eriarvoistumisen näkökulman; katsotaan, että nuorten on helpompi olla osana tietoyhteiskuntaa kuin ikääntyvien, koska heillä on enem-

män osaamista tietoteknologian suhteen. (Aro 2001, 141–132.) Myös tietoteknologian käyttämättömyys maksaa. Esimerkiksi pankissa asioidessa verkkopalvelujen käyttö on halvempaa kuin asiointi pankkivirkailijan kanssa (Topo 2008, 520–521).

Palveluiden tuottamisen kehityssuuntana näyttäisi olevan verkkopalveluihin siirtyminen. Tämä mahdollistaa joidenkin asioiden hoitamisen ilman henkilökohtaista tapaamista. Verkkopalveluihin siirtyminen on herättänyt kysymyksen millaiset mahdollisuudet ikääntyvällä väestöllä on käyttää näitä palveluita. Ikääntyvillä on todettu olevan muita ikäryhmiä huonommat mahdollisuudet päästä verkkopalvelujen äärelle ja he tarvitsevat enemmän opastusta niiden käytössä. Ikääntyvien teknologian käytön esteenä nähdään myös se, etteivät teknologian kehittäjät ota huomioon ikääntyneiden käyttäjien erityistarpeita: näytöt ja painikkeet ovat monesti pieniä, käyttöohjeet monimutkaisia ja pienellä painettuja. Voidaan pohtia onko teknologian kehittymisestä hyötyä kaikille. (Sankari 2004, 19; Topo 2008, 516–521.)

Vesa Mäensivu (2003, 22–23) pohtii tutkimuksessaan viestintätapojen muuttumista yhteiskunnan kehityksen myötä. Mäensivun mukaan viestiminen eli kommunikointi ihmisten välillä on yhtä vanhaa kuin ihmisuus, mutta viestintätapoja on tullut lisää kehityksen myötä. Vanhat viestintätavat ovat säilyneet, mutta uusia mahdollisuuksia on tullut rinnalle. Puheviestintä on ollut ensimmäinen tapa ihmisten kommunikointiin. Viestinnän välineeksi puheen rinnalle on aikojen kuluessa tullut kirjoitettu teksti. Uudempia kehitysaskelia viestintävälineissä ovat puhelin, radio ja televisio. Uusin teknologia on tuonut mahdollisuuden käyttää kommunikointivälineinä digitaalisia viestintävälineitä, kuten matkapuhelimia ja internetiä.

Aikaisempia viestintätapoja käytettäessä tekninen osaaminen viestintävälineiden käytössä on ollut vaatimatonta, esimerkiksi radion tai television käytössä muutama napin painallus on riittänyt. Uusimpien teknisten välineiden käyttö vaatii huomattavasti monimutkaisempaa osaamista. Yhteiskunnan muuttuessa teknologisemmaksi henkilökohtaisen asioinnin palvelut vähenevät ja muuttuvat verkkopalveluiksi. Arkipäivän asioiden hoitamisessakin tarvitaan yhä monimuotoisempia taitoja. (Mäensivu 2003, 22–23.)

Valmiudet käyttää teknologistuvassa yhteiskunnassa tarvittavia välineitä voidaan jakaa kolmeen tasoon: peruskäytön, luontevan käytön ja proaktiivisen käytön tasoihin. Perustasolla tietotekniikan käyttäjä ymmärtää tieto- ja viestintätekniiikan mahdollisuudet, hänellä on pääsy internetiin ja hän osaa käyttää erilaisia palveluita. Luontevan käytön tasolla tieto- ja viestintätekniiikka kuuluu olennaisena osan arkipäivään, eikä sen käytöstä muodostu ongelmaa. Proaktiivisella tasolla tietotekniikan käyttö on aktiivista ja se edistää kansalaisaktiivisuutta. (Vanhanen 2005, 73–75.) Kun ajatellaan ikääntyviä tietotekniikan käyttäjinä, suurin osa heistä ei yllä edes peruskäytön tasolle.

4 IKÄÄNTYVIEN JA TEKNOLOGIAN SUHTEESTA TEHTYJÄ TUTKIMUKSIA JA HANKKEITA

Ikääntyvien suhtautumisesta tietokoneisiin ja tietoteknologiaan on tehty useita tutkimuksia. Anne Sankari (2004) on tutkinut ikääntyvien tietokoneen käyttöä: mihin ja mistä syystä ikääntyvät käyttävät tietokonetta, ja mitä merkityksiä he antavat sille. Tutkimustuloksissa näkyi ikääntyvien halu olla ajan tasalla ja tietää. Tietokoneen käyttö oli ikääntyville sekä helpottavaa että pelottavaa. Tietokoneen käyttäjinä ikääntyvillä oli pelkoja ja kynnys opetteluun aloittamiseen, mutta käytössä oli nähtävissä myös helppoutta ja luontevuutta.

Vesa Mäensivun (2002) on tutkinut ikääntyvien valmiuksia ja edellytyksiä käyttää uusia viestintävälineitä ja heidän mahdollisuuksiaan toimia digitalisoituvassa palvelukulttuurissa. Mäensivun tutkimuksessa ilmeni ikääntyvien heikommat valmiudet toimia teknologistuvassa yhteiskunnassa. Alhainen koulutustaso ja asuinpaikka vaikuttivat iän lisäksi ikääntyvien viestintävalmiuksiin. Mäensivun mukaan ikääntyvät suhtautuvat teknologiaan myönteisesti ja heillä on valmiuksia oppia sen käyttöä, mutta he asioivat silti mieluiten perinteisillä tavoilla sähköisen asioinnin sijaan.

Muita esimerkkejä tietokoneisiin, internetiin ja matkapuhelimiin liittyen ovat Lampelan (2005) pro gradu Jukolan mäeltä Mukanettiin: ikääntyneet tietotekniikkaa oppimassa, Tuorilan (2004) tutkimusraportti Yli 50-vuotiaat Internet-palvelujen käyttäjinä ja Utraisen pro gradu (2002) Matkapuhelin ikääntyvän henkilön kommunikaatiovälineenä (Nygård, Eskola, Hyttinen & Savinainen 2007, 126–128).

Tietokoneen ja muiden viestintävälineiden lisäksi ikääntyvien ja teknologian suhteesta on tehty tutkimuksia apuvälineenäkökulmasta. Mikko Kytöniemi (2005) on tehnyt opinnäytetyön aiheesta Terveysteknologiset apuvälineet ikääntyvien apuna. Tiina Terho (2001) on tehnyt pro gradun aiheesta aktiivinen turvahälytintekniikka kotihoidon tukena.

Arjen teknologian käyttöä ikääntyvien näkökulmasta ei ole tutkittu paljon, mutta muutamia tutkimuksia löytyy. Anna-Maija Kangas (2003) on tehnyt pro gradun Ikääntymisen ja teknologian kesytyksen vuoropuhelu, joka on diskurssianalyttinen tutkimus ikääntymisen ja teknologian merkityksistä. Tutkimustuloksissa käsiteltiin ikääntyvien suhdetta omaan ikään ja teknologiaan, jolla tarkoitettiin lähinnä matkapuhelinta ja tietokonetta. Matkapuhelimen käytön opettelu koettiin ristiriitaiseksi. Ristiriita sekä houkutteli että osittain pakotti ikääntyviä opettelemaan uutta teknologiaa ja esti hänen aidon kiinnostuksensa. Teknologia tuntui vaihtelevasti turhalta, pelottavalta, tarpeelliselta tai hyödyllisemmältä muille kuin itselle. (Kangas 2004.)

Ruotsalainen Patrik Ernfridssonin (2005) on tutkinut, onko uusi teknologia ikääntyville mahdollisuus vai este. Ernfridssonin mukaan hyöty on ikääntyvien suurin motivoija uuden teknologian käyttöön. Vastaavasti kokemus teknologian hyödyttömyydestä vähentää teknologian kiinnostavuutta. Ikääntyvät näkivät teknologian tuovan apua arkipäivään, mutta hyötyä ei koettu niin suureksi että se olisi kannustanut opettelemaan uuden teknologian käyttöä.

Paula Paavilaisen (2007, 124) tekemässä tutkimuskirjallisuuden katsauksessa, Ikääntyvät ja teknologia: katsaus Suomessa julkaistuun tutkimuskirjallisuuteen 1994–2005, on eritelty millaisia ikääntyviin ja teknologiaan liittyviä tutkimuksia on viimeaikoina tehty. Ikääntyviin ja teknologiaan liittyvissä tutkimuksissa pääpaino on ikääntyvien valmiuksissa käyttää uutta teknologiaa. Keskeisimmät tutkitut teknologian alueet ovat turva- ja hälytysteknologia sekä tieto- ja viestintäteknologia.

Tutkimusten lisäksi ikääntyvien teknologiasuhtautumiseen on kiinnitetty huomiota hankkeissa ja projekteissa. Esimerkiksi Vanhustyön keskusliitto ja Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ovat käynnistäneet 2010 vuoden alusta KÄKÄTE -projektin (Käyttäjälle kätevä teknologia). Projektissa selvitetään miten teknologiaa voi hyödyntää vanhustyön ja ikäihmisen kotona asumisen tukena. Projekti kestää viisi vuotta ja sen tavoitteena on vahvistaa ikääntyneiden käyttäjänäkökulmaa teknologian kehittämisessä ja käyttöönotossa sekä vahvistaa alan toimijoiden yhteistyötä hankeverkostoilla. Hanke tuottaa kuvauksia siitä, miten ikääntyneen omatoimista

arjen sujumista ja toimintakykyä voidaan tukea teknologian avulla. Hankkeen rahoittajana on Raha-automaattiyhdistys. (Valkonen, [viitattu 20.9.2010].)

5 SELVITYSTYÖN TAVOITTEET

Tavoitteenani on selvittää miten ikääntyvät suhtautuvat uuteen teknologiaan ja miten he kokevat sen käyttämisen jokapäiväisessä elämässä. Onko se heidän mielestään uhka vai mahdollisuus? Tavoitteena on nostaa teknologiakeskusteluun asioita ikääntyvien arjesta.

Opinnäytetyöni palvelee Aijjoos-hanketta selvityksenä ikääntyvien arjen teknologiakokemuksista. Tuloksia he voivat hyödyntää suunnitellessaan tulevaa toimintaansa. Opinnäytteeni tuottaa heille kehittämisprosessia suuntaavaa tietoa, jonka pohjalta he voivat suunnitella uusia ikääntyneiden tarpeista lähteviä kursseja tai kehittää jo olemassa olevia. Aijjoos-hankkeen arviointia suorittaa Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikkö ja opinnäytetyöni palvelee myös tätä työtä.

Tavoitteenani on myös oma kehittyminen vanhustyön ammattilaisena. Koulutusohjelmani kompetensseissa sanotaan geronomin osaavan kehittää käytäntöä tutkimuksellisesti ja käyttää tutkimustyössään asiakas- ja organisaatiolähtöisiä menetelmiä (Opinto-opas 2007, 746). Tavoitteenani on saada valmiuksia toimia työelämässä vanhustyön asiantuntijana ja kehittäjänä.

6 AIJJOOS-HANKE YHTEISTYÖTAHONA

Yhteistyötahona opinnäytetyössäni oli Aijjoos-kumppanuushanke - ikääntyvien ongelmien ehkäisy ajoissa. (Aijjoos-kumppanuushanke, [viitattu 10.11.2009].) Hankkeen tavoitteina on luoda Evijärven, Kauhavan ja Lappajärven alueelle uusi toimintamalli, jossa ennakoidaan ikääntyvien arjessa selviytymisen ongelmia, siirtää ennakoivilla toimenpiteillä ikääntyvien palvelujen tarvetta myöhemmäksi, lisätä apuväline- ja hyvinvointiteknologian hyödyntämistä, vahvistaa alueen kansalais-toimintaa, tehostaa vapaaehtoistyötä ja vertaistukea ikääntyvien keskuudessa sekä vahvistaa voimavaralähtöistä vanhuskäsitystä (Koivula, Palomäki & Saarijärvi 2010). Hankkeen tavoite hyvinvointiteknologian hyödyntämisestä ei vastannut ikääntyvien tarpeita, joten hankkeen ohjausryhmän kokouksessa 27.4.2010 tavoite päätettiin suunnata arjen teknologiaan (Aijjoos-kumppanuushanke 2, 2010).

Hanketta hallinnoi Kauhavan Seudun Vanhustenkotiyhdistys ry ja sen rahoittajana toimii Raha-automaattiyhdistys ry. Hanke toteutetaan vuosina 2008–2012. Yhteistyössä monipuolisessa kumppanuushankkeessa ovat mukana Härmän Vanhustentukisäätiö, Korttesjärven Vanhustenhuolto ry, Lappajärven palvelukoti ry, Kauhavan kaupunki, Evijärven ja Lappajärven kunnat sekä Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. (Aijjoos-kumppanuushanke, [viitattu 10.11.2009].)

Aijjoos-hanke toivoi opinnäytetyötä aiheesta ”tietoyhteiskunnasta syrjäytyminen”. Keskustelimme aiheesta hankkeen projektipäällikön Marja-Liisa Nevalan ja projektin muiden työntekijöiden kanssa ja teimme sopimuksen opinnäytetyöstä (Liite 1). Hankkeen toimintaa ja kiinnostavaa näkökulmaa pohtiessamme opinnäytetyön aihe muotoutui otsikoksi ikääntyvät ja arjen teknologia. Aijjoos-hanke järjestää ikääntyville muun muassa kännykän ja tietokoneen käyttökursseja, joita ajatellen opinnäytetyön tuottama tieto ikääntyvien arjen teknologia kokemuksista on arvokasta ja kiinnostavaa. Mitkä ovat ikääntyvien heikkouksia ja vahvuuksia teknologistuvassa yhteiskunnassa, sekä mitä ikäihmiset haluavat oppia?

7 TOTEUTUSTAPA

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa selvitetään ikääntyvien arjen teknologia kokemuksia. Laadullinen tutkimus on keino tutkia ihmisten omia kuvauksia heidän koetusta todellisuudestaan (Vilkkä 2005, 97). Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ”todellista elämää” (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2007, 157).

7.1 Fokusryhmähaastattelut

Fokusryhmähaastattelut ovat 6-10 henkilön ryhmäkeskusteluja, joissa henkilöt vaihtavat ajatuksia, kokemuksia, tuntemuksia ja mielipiteitä valitusta aiheesta. Keskustelussa on runko, mutta sen ulkopuolelta tulevat asiat tukevat ja täydentävät keskustelua. (Solatie 2001, 10; Toikko & Rantanen 2009, 145.) Fokusryhmähaastattelu kehitettiin alun perin soveltavan sosiaalitieteen alueella, mutta 1950-luvulla haastattelutekniikkaa sovellettiin markkinatutkimuksissa markkinointikampanjoiden vaikutusta arvioitaessa. Nykyään fokusryhmähaastattelu on saanut jalansijaa muillakin tutkimusaloilla. Sitä on käytetty esimerkiksi kehittämistutkimuksissa tai terveystutkimuksissa selvittäessä asiakkaiden näkökulmaa ja pyrittäessä ymmärtämään heidän kokemuksiaan. (Mäntyranta & Kaila 2008, 1507–1508; Toikko & Rantanen 2009, 145.)

Fokusryhmähaastatteluissa on ryhmän vetäjä, joka ohjaa keskustelua aiheen kannalta tärkeisiin asioihin ja niiden täydentämiseen (Solatie 2001, 10). Ryhmähaastattelijan tehtävä on huolehtia keskustelun helppoudesta, antaa kaikille mahdollisuus osallistua keskusteluun ja huolehtia valitussa aiheessa pysymisestä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61). Nauhoitin ryhmäkeskustelut, jolloin tehtäväni ryhmän vetäjänä oli huolehtia, etteivät osallistujat puhu päällekkäin.

Ryhmähaastattelussa osallistujat tuottavat keskustelullaan monipuolista tietoa tutkittavasta aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61). Myös fokusryhmähaastattelun tuottama aineisto on monipuolinen ja rikas, eikä vastaavaa aineistoa ole mahdollista saada muita menetelmiä käyttäen (Mäntyranta & Kaila 2008, 1507–1508). Ryhmässä kommentoidaan toisten ajatuksia, ollaan samaa tai eri mieltä, jolloin ryhmän vuorovaikutus on sisällöltään rikasta ja monivivahteista.

Fokusryhmähaastattelua käytetään menetelmänä, kun halutaan saada selville kulluttajien tarpeita, mieltymyksiä, subjektiivisia reaktioita ja asenteita tai tuottaa ideoita uusien palvelujen tai tuotteiden kehittämiseksi (Hirsjärvi & Hurme 2000, 62; Toikko & Rantanen 2009, 145). Opinnäytetyöhöni fokusryhmähaastattelut sopivat hyvin sillä tarkoituksena on selvittää ikääntyneiden kokemuksia arjenteknologiasta ja tuottaa Aijjoos-hankkeelle tietoa, jonka avulla kehitetään uusia ikääntyvien tarpeista lähteviä palveluja.

Fokusryhmissä haastateltavina käytetään alan asiantuntijoita tai henkilöitä joiden mielipiteillä on vaikutusta käsiteltävään aiheeseen (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 62). Fokusryhmähaastattelussa, jonka aiheena on ikääntyvien suhtautuminen arjenteknologiaan, ikääntyvät ovat alan asiantuntijoita.

Fokusryhmätutkimuksissa tehdään aiheesta riippuen 3-6 ryhmähaastattelua (Solatie 2001, 10). Opinnäytetyöni on pieni tutkimus, joten minulla ei ollut mahdollisuutta ottaa monta haastateltavaa ryhmää. Ehdoton minimimäärä fokusryhmätutkimuksessa on kaksi ryhmää, sitä suositellaan vain silloin, kun aihe on yksinkertainen eikä ole tarpeen vertailla eritaustaisia ryhmiä (Solatie 2001, 10). Opinnäytetyöni aiheen kannalta ikääntyvien taustalla ei ollut merkitystä, joten sovelsin fokusryhmätutkimusta ja käytin aineiston hankinnassa vain kahta fokusryhmähaastatteluryhmää.

Toikko ja Rantanen (2009, 146) korostavat fokusryhmähaastattelun rungon selkeyttä. Heidän mukaansa pääkysymyksen tulee olla selkeä. Opinnäytetyöni pääkysymys on miten ikääntyvät kokevat arjen teknologian. Toikon ja Rantasen mukaan keskustelurungon voi jäsentää kolmen kysymyksen avulla. Keskustelun alussa avataan teemaa yleisellä tasolla. Keskustelun avauskysymyksenä oli, millaisia ko-

kemuksia ikääntyvillä on yleisesti teknologiasta. Toinen kysymys liittyi suoraan tutkimuskysymykseen, miten ikääntyvät kokevat arjen teknologian käytön. Kolmannessa kysymyksessä katsottiin tulevaisuuteen, mitä voitaisiin tehdä arjen teknologian käytettävyyden parantamiseksi.

Ryhmien ja haastattelutilanteen kuvailu. Aineiston keräämiseksi järjestin kaksi fokusryhmähaastattelua, joista toiseen osallistui 10 henkilöä ja toiseen 4. Toisessa ryhmässä kaikki osallistujat olivat naisia. Ryhmät olivat Aijjoos-hankkeen Muistelu keskustellen -ryhmiä, jotka olivat kokoontuneet useamman kerran kevään aikana. Ryhmiin osallistujat olivat lähes kaikki 75-vuotiaita kotona asuvia ikäihmisiä. Kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat olleet mukana Aijjoos-hankkeen ryhmätoiminnassa, joten voidaan ajatella että he olivat aktiivisempia kuin keskiverto suomalainen 75-vuotias. Tämä voi osaltaan vaikuttaa tutkimustulokseen.

Kummassakin fokusryhmässä osallistujista enemmistö oli naisia. Haastatteluun osallistuneet miehet puhuivat vähemmän kuin naiset, joten haastatteluaineistossa näkyvät enemmän naisten mielipiteet. Koska haastateltavien määrä oli pieni vertailua naisten ja miesten välillä ei ollut kannattavaa tehdä.

Pienessä ryhmässä keskustelu oli tasapuolista eikä hiljaisia ja puheliaita erottunut. Isossa ryhmässä kaikkien tasapuolinen osallistuminen oli vaikeampaa. Ryhmästä löytyi puhelioiden lisäksi myös hiljaisia osallistujia. Eniten puhuvien kesken keskustelu oli tasapuolista, eikä kukaan erottunut joukosta puhumalla enemmän kuin muut. Hiljaisten joukosta erottui niitä, jotka puhuivat haastattelujen aikana kerran tai kaksi ja niitä, jotka eivät puhuneet mitään.

Molemmissa ryhmissä syntyi keskustelua sekä arjen teknologiasta että teknologiasta yleisesti. Keskustelijat jatkoivat ja kommentoivat toistensa ajatuksia. Puheliaisuutta selittää jo edellä mainittu ryhmien aiempi toiminta. Ryhmäläiset olivat osallistuneet keskusteluryhmään, joka osoittaa että he ovat kiinnostuneita ja halukkaita keskustelemaan.

Isoa ryhmää oli vaikea ohjata siten että kaikkien tasapuolinen osallistuminen olisi ollut mahdollista. Keskustelijoita oli paljon ja aihe vaihtui nopeasti, jolloin hiljaisim-

mat eivät ehtineet mukaan, eikä myöskään haastattelun vetäjällä jäänyt aikaa huomioida hiljaisempia osallistujia. Ison ryhmän vahvuus oli mielipiteiden suuri kirjo ja se, että asiaan kuin asiaan löytyi aina mielipide tai kokemus. Pienen ryhmän suurin ongelma oli aiheesta poikkeaminen. Osallistujat tunsivat toisensa hyvin, joka selittää usein tapahtuneet aiheesta lipsumiset. Pienen ryhmän vahvuutena oli osallistujien erilaisuus ja keskustelun luontevuus.

7.2 Haastatteluaineiston litterointi

Nauhoitetut fokusryhmähaastattelut kirjoitin tekstimuotoon eli litteroin. Tekstimuodossa olevaa haastatteluaineistoa on helpompi käydä järjestelmällisesti läpi, ryhmitellä ja tehdä luokitteluja (Vilkkä 2005, 115). Aineiston kirjoittaminen sanasta sanaan on hidasta. Puhutun tunnin kirjoittamiseen täytyy varata aikaa vähintään 6 tuntia. Ryhmähaastattelujen litterointiin pitää varata vielä enemmän aikaa kuin yksilöhaastattelujen puhtaaksi kirjoittamiseen. (Qureshi 1992.) Koska ryhmähaastattelujen purkaminen oli hidasta, en litteroinnissani huomionnut taukoja, huokauksia tai naurahduksia, ellei niillä ollut sisällöllistä merkitystä.

Litteroidessani käytin haasteltavista sukupuolta ja numeroa esim. nainen 1, nainen 2, mies 1 voidakseni myöhemmin erottaa puhujat toisistaan. Apuna haastateltavien tunnistamisessa minulla oli piirros istumajärjestyksestä, johon olin lisännyt henkilön sukupuolen ja numeron lisäksi asioita henkilön ulkonäöstä tai muusta mieleen jääneestä ominaisuudesta (esim. silmälasit, puhui paljon, pienikokoinen, vitsailija). Tästä oli hyötyä haastattelutilanteen mieleen palauttamisessa ja myöhemmin tyypittelyä tehdessäni.

Litteroinnin haasteena oli haastateltavien päällekkäin puhuminen. Kahden tai useamman ihmisen puhuessa yhtä aikaa, ei nauhalta kaikin kohdin voinut erottaa mitä kukin sanoi. Toisen ryhmän haastattelun purkamiseen toi haastetta nauhoitetun keskustelun huono laatu. Haastateltava ryhmä oli iso, joten osallistujien täytyi istua pitkän pöydän ympärillä. Pöydän päädyissä istuvat osallistujat olivat kaukana pöydän keskellä olevasta nauhurista. Kauimpaa tulevat äänet kuuluivat heikosti nau-

hoitetussa keskustelussa. Nämä asiat hidastivat merkittävästi haastattelujen litterointia.

7.3 Aineistolähtöinen sisällön analyysi

Haastatteluista saamani aineiston analysoinnin tarkoituksena oli nähdä ikääntyvien kokemukset arjen teknologiasta uudesta perspektiivistä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143). Käytin aineistolähtöistä sisällön analyysiä etsiessäni haastatteluaineistosta ikääntyvien arjen teknologiakokemuksia. Aineistolähtöisessä sisällön analyysissä aineistoa kuvataan sanallisesti ja siitä etsitään merkityssuhteita ja kokonaisuuksia sekä jonkinlaista toiminnan logiikkaa tai tyypillistä kertomusta (Vilkka 2005, 139–140).

Tutkimusaineistosta karsitaan pois aineisto, jolla ei ole tutkimusongelman kannalta merkitystä. Aineisto ryhmitellään tämän jälkeen uudelleen niin, että siitä muodostuu uusi johdonmukainen kokonaisuus. Kokonaisuuden ryhmittelyä ohjaa tutkimuskysymys ja tutkimusongelma. Näin muodostuneet ryhmät nimetään kattokäsitteellä. (Vilkka 2005, 140.)

Aineiston analyysi käynnistyi jo haastattelujen litteroinnin aikana, jolloin syvensin yleiskuvaani aineistosta. Tein litteroinnin aikana muistiinpanoja tärkeiltä tuntuvista asioista. Esimerkiksi merkitsin ylös ensimmäisen huomioni erilaisista arjen teknologiankäyttäjätyypeistä. Näitä muistiinpanoja hyödynsin myöhemmin analyysissä. Litteroinnin jälkeen kirjoitin itselleni kokonaiskuvan hahmottamiseksi molemmista haastatteluista lyhyen tiivistelmän, jossa kuvailin haastattelun kulkua, osallistujien aktiivisuutta ja päällimmäiseksi jääneitä ajatuksia haastattelun sisällöstä.

Poistin aineistosta kohdat, jotka eivät liittyneet ikääntyvien arjen teknologiakokemuksiin. Tämän jälkeen luin aineiston läpi useaan kertaan. Tulostin aineiston ja leikkasin sen osiin uudelleen kokoamista varten. Etsin aineistosta merkityksiä ja liitin niitä asiakokonaisuuksien alle. Kirjoitin asiakokonaisuudet uuteen muotoon ja etsin johdonmukaista tulosten esittämistapaa. Kokeilin erilaisia aineiston esittä-

mismuotoja: jäsenystä fokusryhmähaastattelun kolmen pääkysymyksen mukaan sekä positiivisten, negatiivisten ja neutraalien ilmaisujen mukaan, mutta molemmat tavat tekivät tuloksista sirpaleisia. Myöskään jaottelu eri teknologisten laitteiden mukaan (kodinkoneet, pankkiautomaatti, kännykkä) ei tuntunut mielekkäältä. Useiden kirjoitus, alleviivaus ja lukukertojen jälkeen järjestin aineiston vielä kerran uudelleen pelkistettyjen ilmaisujen ja merkityksien luomien kattokäsitteinen mukaan, jolloin aineisto alkoi muotoutua kokonaisuudeksi.

Tuloksia kirjoittaessani ja merkityssuhteita etsiessäni kiinnitin huomiota ikääntyvien hyvin erilaisiin asenteisiin arjen teknologiaa kohtaan. Aineistosta erottui arjen teknologiaan erilailla suhtautuvia henkilötyyppejä. Kuvaamalla löytämäni neljä erilailla arjenteknologiaan suhtautuvaa tyyppiä kokoon tuloksia yhteen luvussa 9.2.

8 ANONYMITEETIN SÄILYTTÄMINEN

Tutkimusetiikan perusteisiin kuuluu oleellisesti tutkittavien ja haastateltavien henkilöiden mahdollisuus pysyä tunnistamattomina valmiissa tutkimuksessa. Haastateltavien voidessa luottaa anonymiteettinsä säilymiseen valmiissa tutkimuksessa, heidän on helpompi puhua aroista ja vaikeistakin asioista. (Mäkinen 2006, 114.)

Tapasin fokusryhmähaastatteluihini osallistuneet viikkoa ennen varsinaista haastattelutilaisuutta. Tapaamisella jaoin kutsut fokusryhmähaastatteluihin (Liite 2), kerroin oman nimeni ja yhteystietoni mahdollisia kysymyksiä varten. Selvitin opinnäytetyöni tavoitteet, tarkoituksen ja sen miten kerään aineiston (haastattelut, niiden nauhoittaminen, litterointi ja analysointi). Kerroin haastatteluihin osallistuneille että tutkimustuloksissa kerron heistä vain sukupuolen ja iän, joten heidän anonymiteettinsä säilyy. Nimet eivätkä muut tunnistettavissa olevat asiat paljastu opinnäytetyön missään vaiheessa. Selvitin kutsutuille että fokusryhmähaastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista. (Kuula 2006, 102.)

Fokusryhmän haastattelutilanteessa pyysin jokaiselta haastateltavalta henkilökohtaisen kirjallisen suostumuksen (Liite 3) käyttää haastattelua opinnäytetyössäni. Pyysin myös luvan nauhoittaa haastattelut ja käyttää niitä aineistona.

Kuten jo edellä mainitsin haastattelujen litteroinnissa käytin haastateltavien erottamisessa sukupuolta ja numeroa (nainen 4), jolloin kenenkään henkilöllisyys ei näkynyt suoraan haastattelujen kirjallisessa muodossa. Jätin kirjoitetusta tekstistä pois nimet ja sellaiset asiat, joista henkilön voisi tunnistaa. Tuloksia kirjoittaessani pyrin ilmaisemaan asiat ja valitsemaan lainaukset niin ettei niistä voi tunnistaa henkilöä.

9 TULOKSET

9.1 Miten ikääntyvät kokevat arjen teknologian?

Tässä osiossa tarkastelen tuloksia tutkimuskysymyksen mukaisesti, miten ikääntyvät kokevat arjen teknologian. Tulokset on esitetty nousseista asiakokonaisuuksista käsin. Ikääntyvien käyttämän teknologian voi jakaa kotona tarvittavaan teknologiaan ja kodin ulkopuoliseen teknologiaan, jota käytettiin esimerkiksi asioiden hoitamisessa.

9.1.1 Arjen teknologia apu vai jarru?

Ikääntyvät kokivat kotona ja kodin ulkopuolella päivittäin tarvittava teknologia sekä hyödyttävän että haittaavan arjen sujumista. Teknologian koettiin helpottaneen arkiaskareita huomattavasti omaan lapsuuteen verrattuna. Erityisesti kodinhoitotöissä, ruuan laittamisessa, tiskaamisessa ja pyykinpesussa arjen teknologia koettiin hyväksi ja tarpeelliseksi. Kodinkoneiden käyttö säästi voimia ja lisäsi vapaa-aikaa. Osa koki myös uusien koneiden käytön opetteluun sujuvan käyttöohjeiden ohjeita noudattaen.

Ei tartte tiskata. Saa kattoo sen tv ohjelman loppuun asti.

Yhtä mieltä oltiin siitä että tutuksi tulleet kodinkoneet helpottivat arkea, mutta uusien koneiden käytön opettelu toi toisille ongelmia. Uusi teknologia kodinkoneissa vaati käyttäjältä enemmän taitoa ja tarkkuutta, kuin vanhan koneen käyttäminen oli vaatinut. Koneet itsessään koettiin helpottaviksi keksinnöiksi, mutta niiden käytön oppimisen ongelmat hankaloittivat arjen sujumista. Kodinkoneiden käytössä hankalaksi koettiin myös koneiden aiheuttama riippuvuus. Myös jotkut koneiden fyysiset ominaisuudet kuten pienet näppäimet, hankaloittivat niiden käyttöä. Joidenkin

mielestä käyttöohjeet olivat liian paksuja ja hankalia, eikä niistä ollut apua uuden laitteen käytön opettelussa.

Se piti olla niin justinsa siinä kohoralla. Se vaan kehu että kyllä, kyllä se on, taitaa olla, et sus on vika, et ei konees oo vikaa. Et mee uudesta kattomaan et se pitää olla justiin sen nappulan kohdassa niinku. Mä väännin sitä vähä enee nii, niin rupes käymään. (pyykkikone)

Kodinkoneiden lisäksi televisio jakoi mielipiteet hyväksyviin ja tuomitseviin. Osa koki television hyväksi tiedonlähteeksi sekä ajankuluksi. Osalle vanhempiin televisioihin asennetun digisovittimen (käytetään myös nimeä digiboksi) käyttö sujui ilman ongelmia. Toiset kokivat digiboksin kahden kaukosäätimen vaikeuttavan television käyttöä ja television itsessään vievän liikaa aikaa ja vähentävän ihmisten välistä sosiaalisuutta. Myös televisio-ohjelmien nauhoittaminen tuntui monen mielestä liian monimutkaiselta.

Tuo oli vaikia ku tuli, nuohon vanhoihin televisioihin piti laittaa se digiboksi. Ku pitää olla kaks kapulaa. Ja se on aina kuralla, mulla ainaki. Painaa vahingossa sitä toista, jota ei saisi painaa ku vaihtaa kanavaa. Sillon minä melekeen... manaan... Nii, sitte ei tahro saaha sitä takas, sitä kuvaa.

Matkapuhelimen ikääntyvät olivat omaksuneet osaksi arkea tarpeellisena välineenä. Matkapuhelin toi turvaa ja auttoi pitämään yhteyttä tuttaviin. Puhelinnumeroiden näppäilylän vähenemisestä matkapuhelin sai kiitosta. Moni totesi että matkapuhelin olisi jo tähän mennessä pitänyt itse hankkia, elleivät lapset olisi antaneet sitä lahjaksi. Kaikki eivät kuitenkaan pitäneet matkapuhelinta välttämättömänä, vaikka myönsivät sen hyödyllisyyden.

Mulle on ainaki kuin kaveri kännykkä. Mullon ainaki aina kännykkä joukos. Vaikka marjas tai tuolla, nii aina se on. Ja mihinä kullonki pyörällä ajelen, niin aina se on joukos. Ja ja yöllä sängyn vieres, siinä se on minun kaveri.

Kodin ulkopuolella tapahtuva arkipäivän asiointi käsitti lähinnä kauppa- ja raha-asioiden hoitamista. Myös siinä nähtiin sekä helpottavia että vaikeuttavia asioita. Osa koki pankkiautomaattien ja kortinlukijoiden helpottavan asiointia monella tavalla. Esimerkiksi korttia käyttäessä ei tarvinnut laskea riittäkö rahapussissa ole-

vat rahat ostosten maksamiseen tai pitkän sukunimen kirjoittamiseen ei mene enää aikaa kassalla. Ohjeet automaattien käytöstä tuntuivat olevan riittävän selkeiltä ja niitä noudattamalla käyttö sujui ongelmitta. Pankkikortin ja automaatin omaksuneet pitivät outona sitä että kaikilla ei vielä ole pankkikorttia ja heidän täytyy käydä nostamassa rahaa pankin tiskiltä vanhanaikaisella pankkikirjalla.

Muttako siinä lukoo aina että laita kortti ja lukoo kaikki järjestyksessä. Ja näppäile numero. Siinä lukoo kaikki. Se on tosi heleppo, ku sen oppii.

Kyllä mä tuosta tykkään oikeen automaatista. Mä otan aina, mä en koskaan pankista hae. Mä haen aina siitä.

Moni kuitenkin koki raha-asioinnin vaikeutuneen teknologian lisääntymisen myötä. Pankkiautomaatti oli monelle vieras ja pelottava, myös kauppojen korttimaksupäätteiden käyttö jännitti. Kaikki eivät omistaneet lainkaan pankkikorttia. Heistä suurin osa oli sellaisia, jotka olivat tunnusluvun tulon jälkeen halunneet laittaa kortin pois. Tunnusluvun näppäily oli tuntunut ”takkuamiselta” ja kortti oli palautettu pankkiin. Pankkikortista luopuneet eivät halunneet ottaa sitä enää käyttöön, ellei ole aivan pakko.

Ei mulla oo minkäänlaista korttia.

Mulla oli, mutta mä lopetin sen (pankkikortin) ku siihen tuli se tunnusluku.

9.1.2 Teknologia yhdistää ja erottaa sukupolvia

Ikääntyvät kokivat uuden teknologian vähentäneen ihmisten välistä sosiaalista kanssakäymistä. He vertasivat tätä aikaa siihen mitä oli ennen. Varsinkin viihteellinen teknologian koettiin vievän liikaa aikaa. Esimerkiksi tietokoneen ja televisoinnissa istuminen on vienyt aikaa sosiaalisilta suhteilta. Myös pankkiasioiden hoitaminen tietokoneella vähentää rupatteluhetkiä ihmisten kanssa.

Ja se oli sellaista että sitä olthiin ihmisten kans tekemisissä... Kaikkien naapurien kans nii kyllähän sitä... kun ei har.. ei ollu tv:tä ja ... nyt mä en tykkää tuosta tv:stä ku sen ääres istuthaan.

Sukupolvien väliset erot suhtautumisessa teknologiaan näkyivät myös ikääntyvien ja heidän lastensa sekä lastenlastensa välisissä suhteissa. Nuorempien sukupolvien elämään teknologia kuului olennaisena osana ja se heijastui heidän kommunikointiinsa ikääntyvien kanssa. Ikääntyvät kokivat luontevan yhteydenpidon jälkipolviin vaativan uutta teknologiaa. Myös tapaamisia uuden teknologian puuttuminen harvensi. Esimerkiksi tietokoneen puuttumisen koettiin harventavan lastenlasten vierailuja.

...ku nuo lastenlapset on tuola maailmalla ja niillä on kännykät. Ne ei saa mitään yhteyttä muhun, enkä minä niihin. (ilman matkapuhelinta)

Meille ei ainakaan taho lapsenlapset tulla ku ei meillä oo mitään koneita, sellaisia.

Teknologian käytön ongelmatilanteet tuntuivat yhdistävän ikääntyviä nuorempiin sukupolviin. Lapset ja lastenlapset olivat ensimmäisiä, joihin turvaututtiin uuden teknologian aiheuttamissa ongelmatilanteissa. Monesti lapsille soitettiin tai heidän luona käytiin pelkästään kysyttäessä neuvoa tekniseen ongelmaan. Lasten ja muiden läheisten apu koettiin tärkeämmäksi kuin ammattilaisten. Moni oli saanut ensiopetuksen pankkikortin käytöstä lapsiltaan. Myös tulevaisuutta ajatellen ikääntyvät luottivat että nuorempien avustuksella selviydytään mistä tahansa uudesta teknologisesta sovelluksesta.

Meill on sama juttu. Naapurista tuloo poika kattoon viestit.

... pyykkikone ostethiin ja mä ainakin pojille soitin Vaasaan kun... se että minen saa sitä käyntiin...

Lapset olivat hankkineet ensimmäiset matkapuhelimet ikääntyville ja he olivat myös kannustamassa ja tukemassa ikääntyviä tietokoneen hankintaan. Nuoremmat olivat halukkaita opettamaan ja auttamaan ikääntyneitä teknologian käytössä. Ongelmaksi koettiin kuilu osaamistasojen välillä. Nuoret opettivat ikääntyvien mielestä liian nopeaa ja kärsimättömästi. He eivät kokeneet pysyvän mukana opetuksen nopeassa tahdissa.

Ne heti hermostuu jos, eksä nyt tajua ja nuon.

Meille tuli joululahjana se (kännykkä) ja minä ainakin kyllä ensin ajattelin, että joko moomma niin perhään kattottavia, että meillä pitää tuo joukossa kulukemaan (nauraa).

9.1.3 Teknologian tuoma epävarmuus ja huoli

Arjen teknologiaan käyttöön liittyi pelkoa ja epävarmuutta. Pelot liittyivät koneiden ja laitteiden rikkoutumiseen. Ikääntyvät pelkäsivät uuden teknologian rikkoutumista tai menemistä sekaisin. Yksi epäonnistuminen teknologian kanssa toi pelkoa ja epävarmuutta kaikkeen uuteen teknologiaan suhtautumisessa. Ikääntyviltä puuttui uuden teknologian suhteen rohkeus ja kokeilunhalu. Heitä jännitti uuden teknologian ensimmäiset käyttökerrat. Myös tilanne, jossa teknologiaa piti käyttää, saattoi jännittää ja tehdä käytöstä epävarmaa.

Siinä (uudessa koneessa) ei joka nappulaa painetakaan. Niitä on niin monenlaasia.

Mutta kauhitti että nytkö minä sen särin heti kerralla.

Ei siihen oikeen uskalla, ku jos se menee kuralle niinku nuo vanhat televisiot.

Niin se jännittää jotenki niin että onnistuuko se vai eikö se onnistu.

Teknologian kehittyminen herätti huolta myös omaisuuden puolesta. Ikääntyvät pelkäsivät uuden teknologian auttavan rikollista toimintaa. Esimerkiksi jotkut kokiivat Google-mapsin luovan rikollisille uudenlaisia mahdollisuuksia ryöstökohteiden etsintään. Muutkin uuden teknologian avulla tapahtuvat rikolliset toiminnot huolestuttivat ikääntyviä. Internet koettiin tässä suhteessa liian vapaaksi ja kontrolloimattomaksi alueeksi.

Epävarmuuden tunnetta tuotti myös se että laitteiden teknologistuessa niiden käyttöikä ja kestävyys koettiin huonontuneen. Uusia teknologisia koneita ei voinut hallita samalla tavoin kuin entisiä. Koneilla oli joissain suhteessa oma tahto, jota käyt-

täjän oli kunnioitettava. Esimerkiksi pyykkikoneen ohjelmaa ei voinut katkaista heti vaan oli odotettava tietty aika ennen kuin koneen luukun sai auki.

Teknologinen kehitys tuntui menevän liian nopeaa eteenpäin, eikä se herättänyt luottamusta. Huolta tulevaisuudesta koettiin jatkuvasti kehittyvän teknologian takia. Ikääntyvät epäilivät teknologian kehittämisen olevan pelkkää suurten yritysten taloudellisen voiton tavoittelua, sillä vanhojen laitteiden yhdistäminen uusiin laitteisiin ei onnistu. Jos esimerkiksi kodin koneen jokin osa rikkoontuu, varaosia ei enää saa vaan on ostettava kokonaan uusi. Taloudellisen voiton tavoittelemiselta tuntui myös se että perinteisellä menetelmällä asioimisesta esimerkiksi pankissa voi joutua maksamaan enemmän kuin uuden menetelmän käytöstä (myös Topo 2008). Moni pohti onko uuden teknologian käytöstä rahallista hyötyä.

Menee niin nopeaa eteenpäin...kuoloo omaan mahdottomuutensa.

9.1.4 Teknologia luo epätasa-arvoisuutta

Ikääntyvät kokivat olevansa yhteiskunnassa teknologian käytön suhteen eriarvoisessa asemassa kuin nuoremmat sukupolvet. He kokivat joidenkin asioiden olevan saavuttamattomissa heidän puutteellisten teknologia taitojen ja -käyttö mahdollisuuksiensa takia. Esimerkiksi erästä naista ärsyttivät televisiouutisissa maininnat lisätiedoista, joita löytyy internetistä www-sivuilta, koska hänellä itsellään ei ollut pääsyä internetiin.

Mutta ku uutiset menöö siihen että sanotaan pääpiirteittäin ja sitte käsketään kattoo www piste, Se pistää vihaksi... (naurua) eikä tiedä siitä mitään. ... Ei sellaista konetta oo.--- Niin mutta mää sitä että jos sinne menee kohta kaikki. Että ei sanota mitään muuta ku päivää ja... uutiset näette sieltä.

Ikääntyvät kokivat omat teknologia taitonsa ja teknologian käyttövalmiutensa heikoiksi verrattuna nuorempiin sukupolviin. Ikääntyvillä ei ole samoja teknologiankäyttö taitoja kuin nuoremmilla. Tämä osaamattomuus nähtiin johtuvan kokemuksen puutteesta. Ikääntyvät eivät ole työelämässään tarvinneet tietokoneita ja

muuta tekniikkaa samalla tavoin kuin tämän hetken työelämässä tarvitaan (myös Sankari 2004). Nuoriin verrattuna ikääntyvillä on paljon vähemmän kokemusta uuden teknologian käytöstä.

Eihän ne (nuoret) oo vielä koulussakaan ku ne osaa kaikkia koneita käyttää.

Niin no eihän siinä, oommahan me sitä ikäluokkaa että ei olla nuorina saatu sellasta koulutusta ku tämän ajan nuoret.

9.1.5 Ny teknik: inte för mej och inte i dag

Ikääntyvien asenteissa yhteiskunnan teknologistumista kohtaan näkyi, ettei ajan muuttuminen ole muuttanut elämän tärkeysjärjestyksiä. Asiat, jotka ovat olleet heille tärkeitä koko elämän ajan, ovat edelleen tärkeämpiä kuin kehityksen mukana pysyminen. Ikääntyneiden arvot ovat säilyneet yhteiskunnan muutoksista huolimatta. Tärkeintä sekä nyt että tulevaisuudessa olivat oma terveys, koti, toimintakyky ja itsenäinen selviytyminen arjen askareista. Myös luonnossa liikkuminen ja sosiaaliset suhteet koettiin edelleen tärkeiksi. Ikääntyneet eivät esimerkiksi kokee ongelmalliseksi lähteä kotoa hoitamaan asioita käyttämällä ”vanhanaikaisia” pankkipalveluita. Kotoa lähteminen tarkoitti monelle liikuntaa ja luontoa, kun kulkuneuvona oli polkupyörä ja matka sivukylältä keskustaan. ”Vanhanaikaiset” pankkipalvelut olivat niitä käytäville mieluista sosiaalista kanssakäymistä.

Moon ainaki tyytyväinen ku sais olla terveenä ennen kaikkea.

Se on mulla pääasia että mä saan tupani aina sillon tällön siivotuksi ja vähä saan perunoota maahan ja porkkanoita ja punajuuria.

Mulla on oma tupa ja lämmin ja sielä on kaikki hyvin.

Teknologian kehityksen ei koettu vaikuttavan jokapäiväiseen elämään merkittävästi. Osasta ikääntyvistä tuntui että uuden teknologian oppiminen ei ole välttämätöntä juuri nyt. Tällä hetkellä selviydytään vanhoja tai jo opittuja uusia keinoja käyttäen (esim. kännykkä, astianpesukone), mutta uusinta uutta ei tarvita. Niin kauan kun arjesta, selviytyy ilman uutta teknologiaa, sitä ei haluttu opetella. Myös Patrik

Ernfridssonin (2005) tutkimuksessa ikääntyvät eivät kokeneet tarvitsevansa teknologiaa juuri tänään (inte för mej och inte i dag, ei minulle, ei tänään). Moni ikääntyvistä ajatteli opettelevansa käyttämään uutta teknologiaa vasta sitten, kun muuta vaihtoehtoa ei enää ole.

Nainen 10: Ei yhtään ennen, ku sitte ku on pakko. ---

Nainen 11: Nii... kai sitä pääsee siitä, mistä aita on matalin, ku ei viitti ruveta. Mutta pakon edessä tosiaan niin, kyllä sillon.

Nainen 9: Joo sitten on pakko oppia jos joku sellaanen tuloo, että jorkahisen pitää oppia. Nii sitte vasta.

Osa ajatteli, ettei uuden teknologian opettelu kosketa enää itseä. Ikä oli pelastusrenkas, johon takerruttiin, jotta uutta teknologiaa ei tarvitsisi opetella käyttämään. Ikää pelastuksena käyttävät sanoivat olevansa jo niin vanhoja, että huomisenkaan näkeminen ei ollut enää varmaa. Huumoria käyttäen kerrottiin, että tänään on turha opetella uutta, jos huomenna kuolee. Jäljellä oleva elämä tuntui mielekkäältä ilman uusinta teknologiaakin. Yhteiskunnan ei uskottu muuttuvan omana elinaikana niin paljon että uusimman teknologian käyttö olisi aivan välttämätöntä. Näin ajattelevat ikääntyvät olivat irrottautumassa joukosta. Tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvaa teknologian opettelu ei murehdittu etukäteen, vaan uskottiin että pakon edessä oppii.

Eikä tuota tiiä tarvittemmako me huomenna hellaa.

Ja ku oppii niin sitte kuoloo.

Kenelle uusi teknologia sitten kuuluu? Ikääntyvät kokivat teknologian olevan nuorten heiniä. Tulevaisuus näyttäytyi heille nuorten rakentamana, eikä siihen ollut sananvaltaa. Vaikka osasta tuntui että kehitystä pitäisi hillitä, ei kukaan halunnut asettua nuorempien sukupolvien tielle. Osa ikääntyvistä halusi siirtää teknologian opettelunkin nuoremmille eläkeläisille kuin he itse. Oma arki ja todellisuus tuntuivat olevan kaukana teknologistuvasta yhteiskunnasta. Tietokoneet ja internet kuuluivat nuorempien maailmaa. Esimerkiksi kaikki tietokonetta käyttävät tuttavat tuntuivat olevan paljon nuorempia. Samoin osa ajatteli teknologian käyttökursseista, ne eivät tuntuneet omakohtaisilta, mutta olisivat varmasti hyviä nuoremmille ja kiinnostuneille.

Niin se menöö omalla painollaan. Nuoret keksii... ..itsellensä.

Yksi syy, miksi uusi teknologia ei tuntunut omakohtaiselta, oli sen tarpeettomuus omalla kohdalla. Ikääntyvät eivät keksineet asioita, joita he tarvitsisivat niin paljon että uuden teknologian hankkiminen tai käyttäminen olisi välttämätöntä. He kokivat television ja sanomalehtien uutisten riittävän tiedonlähteeksi maailman tapahtumista. Internetiä ei tarvittu uutisten välittämiseen. Tiedettiin myös internetistä löytyvän paljon ruokaohjeita, mutta koettiin että ruokaa osataan laittaa jo ilman ohjeita.

Ei oppis enää tällä ikää ja kun ei oikeestaan tarvitte. Ainakaan meillä tarvita.

Ikääntyvät eivät kokeneet olevansa uuden teknologian käyttäjinä kehityksen huipulla. Mutta he eivät myöskään kokeneet kokonaan luopuneensa tai irtautuneensa kehityksestä. Ikääntyvien tämän hetken suhtautumista arjen teknologiaan kuvasi sana pari: ”joukos mennään”. Teknologia kehittyy ja lisääntyy jatkuvasti, kärryillä on vaikea pysyä, mutta ikääntyvät eivät halua päästää kärryjä kokonaan meneään. He kokevat tulevansa joukossa mukana, vaikka hännillä, niin joukossa kuitenkin. Kehitystä eivät ikääntyvät kokeneet voivansa estää tai hidastaa.

Eipä mitään tuolle kehitykselle voi. Sitä on vaan mentävä joukos.

Mutta pakkohan se on jotakin joukos mennä. Eihän siinä auta mikään että totta kai se pitää opetella.

Tulevaisuus ei huolettanut ikääntyviä eikä sitä haluttu murehtia etukäteen. Tulevaisuus katsotaan sitten kun se on läsnä. Teknologian kehittymistä oli turha pelätä etukäteen. Ei uskottu, että yhteiskunta voi jättää ketään täysin ulkopuolelle, ettei mikään asioiden hoitaminen onnistu.

Tuumathan sitte ku tuloo se aika.

Nainen 10: Mulla on sellaanen, et olooon kukin niinku tahtoo, että mä näis oloos meen

Nainen 9: Joo eikä sitä auta peljätä.

Nainen 11: Ei sitä auta sitä on mentävä

Nainen 9: Pitää mennä jollakin lailla etteenpäin.

Nainen 9: Jättää tekemättä mihinä ei, ettei pysty. Sitten.

Nainen 11: Joo. Niin on

Nainen 9: Ilman koneeta.

9.1.6 Kokemuksia arjen teknologian käytöstä ja käyttöä opettavista kursseista

Ikääntyvien kertomukset uuden teknologian käyttökokemuksista olivat aitoja ja rehellisiä. Kokemukset erilaisista laitteista olivat sekä positiivisia että negatiivisia. Monet arjessa käytettävät välineet olivat tärkeitä, eikä niistä enää luovuttaisi, mutta monesti uuden koneen käyttöönotto oli ollut pienen vastustuksen takana. Omia onnistumisia ja epäonnistumisia arjen teknologian kanssa kuvattiin huumorin avulla. Jälkeenpäin itselle osattiin nauraa.

Kodinkoneet. Kodinkoneiden käytöstä ikääntyvät kokivat selviytyvänsä hyvin. Uusista kodin koneista ongelmia tuntuivat tuottavan vain pyykinpesukoneet. Uusien pyykkikoneiden käyttö vaati monien nappuloidensa vuoksi käyttäjältään taitoa ja huolellisuutta. Monesti pyykinpesukoneen ongelmista oli soitettu lapsille tai koneen kanssa oli käyty liikkeessä neuvoja saamassa.

Mutta kyllä ne ku tuloo nää uudet pesukoneet ni kyllä ne on niin, jotta saa orottaa ja orottaa sitä aukasemistaki nii vaikka kuinka kauan. Vaikka se on otettu töpseli pois. Ja niin nuuka, niin nuuka että... semmonen että yhtään et saa tehä vilippiä että pitää osata kyllä sitä käyttää. Mää olin aivan ihimeissäni.

Nainen 7: Sitte pesöö vaikka kuinka kauan yölläkin niin... minä sa-noon, että nehän on kohta vaatteet kaikki hajalla, ku se nuin kauan pesöö... Kyllä... Kyllä mä olin hermona sen koneen kaas. Kyllä mä sitte opin aikani ja ku mä seison ääres, ku se linkooa niin se kestää vaikka kuinka kauan ennen ku se napsahtaa sitte että pitää orottaa. Se on sitä orottamista kaiken aikaa.

Televisio ja digiboksi. Kuten jo edellä tuli esille kahden kaukosäätimen käytöstä television ja digiboksissa oltiin kahta mieltä, se oli joko vaikeaa tai ei tuottanut ongelmia. Ongelmia tuli kun vahingossa painoi väärästä kapulasta, pahimmassa tapauksessa koko televisio meni pimeäksi.

Nainen 4: Tuo oli vaikia, ku tuli nuohon vanhoihin televisioihin, piti laittaa se digiboksi. Ku pitää olla kaks kapulaa. Ja se on aina kuralla, mulla ainaki. Painaa vahingossa sitä toista, jota ei saisi painaa ku vaihtaa kanavaa. Sillon minä melekeen ...manaan... Nii, sitte ei tahro saaha sitä takas, sitä kuvaa.

Nainen 7: ...pitää takuulla kattua se nappula mitä sä painat. Se voi olla pimeä se koko tv. Sitä ei saa millään. Et saa. Ei, ei, ei vanhat ihimiset osaa.

Nainen 4: Se on mulle hankala.

Nainen 7: Se on mulle ainaki monta kertaa, ...ne on ne nappulat nii lähellä siinä, niin jos vahingossa painaaki siihen. Toisinaan kuva on pieni ja toisinaan se on iso.

Matkapuhelin. Matkapuhelin koettiin tarpeelliseksi ja hyödylliseksi välineeksi arjessa. Sen käyttö rajoittui lähinnä soittamiseen ja vastaamiseen. Yleisin kertomus oli että soittaminen ja vastaaminen onnistuvat, mutta viestin lukemiseen tarvitaan lasten tai lastenlasten apua. Osalta sujui viestin lukeminen ja lähettäminenkin, mutta heitä ei ollut montaa. Puhelimen äänettömälle laittaminen ja äänten takaisin saaminen tuottivat myös monelle ongelmia.

Ku tuloo niitä viestiä nii mä luetutan jollakin.

Ja kännykkä mulla on ja osaan soittaa ja tekstiviestin ottaa vastaan mutta en oo lähettäny sitä. Kyllä senkin tietysti oppii mutta soitan sitte aina vastaukseksi.

Pankkiautomaatti. Pankkiautomaatista käyttökokemuksia kerrottiin useita samantyyppisiä. Ensimmäisellä kerralla automaatilla oltiin opastajan, joko pankin työntekijän tai sukulaisen, kanssa. Kaikki sujui hyvin ja tuntui että ollaan valmiita käyttämään automaattia yksin. Toisella kerralla kaikki ei mennytkaan aivan nappiin. Jotain meni pieleen, käyttäjä hämmentyi ja lopulta kone nielaisi kortin. Tämän jälkeen ikään-tyvä meni pankkiin ja palautti kortin siltä istumalta. Pankkikortin käyttö loppui siihen, eikä uutta yritystä enää haluttu.

Joo, minä en oo sitä (pankkiautomaattia) vielä etes opetellukkaan. Enkä opettele.

Nainen 9: Ja sitte oli Anna vielä sielä pankis ja se sitten... mä sain hakia niin. Mä sanoon sillon ku sai vielä Säästöpankista sitä rahaa sieltä. Mä sanoin Annalle että tuuppa nyt näyttämään kuinka tämä toimii niin sinne pihalle. Anna näytti. No minä olin muka että minä osaan sen (nauraa).

Nainen 11: Kortti meni sinne sen tien?

Nainen 9: Ei se sillä kertaa, mutta kun mä menin komiasti seuraavan kerran ja... Enkä tienny mistään. Räpläsin sielä aikani (nauraa) ja niin se mun kortti meni sinne. Ja mä menin sanoon sinne sisälle että antakaa kortti tänne niin, että en ikään enää tätä käytä. Enkä oo käyttäny (nauraa) Niin.

Kaupan maksupäätte. Kaupassa tunnusluvun näppäily maksupäätteellä, oli osalle helpottavaa osalle jännittävää. Osa koki tilanteen jännittäväksi ja pelkäsi joskus että unohtaa tunnuslukunsa, kun kassalla takana on pitkä jono.

...menööki siihen eikä muistakkaan sitä numeroa ja pitkä jono on takana. Nii eikö siinä hermostu niin, että menöö loppuki muisti.

Bensa-automaatti. Auton tankkaamisen koettiin muuttuneen hankalammaksi. Ennen kaikki kävi helposti, tankin laski täyteen ja meni huoltoaseman kassalla maksaman. Automaattien käyttöä vaikeuttaa pankkikortin puuttuminen. Ja setelillä tankkaaminen taas on hankalaa, kun ei tiennyt kuinka paljon tankkiin mahtuu bensa. Tankkia ei saa setelitankkauksella täyteen yhtä helposti kuin kortilla tai sisälle maksaessa.

Saakin kohta lopettaa bensen ostamisen. Menee kaikki automaattiks.

Se on vaan niin hankala. Pitäs olla kortti ja ... Rahalla ostaa niin ei tie-rä palioko sinne sopii...

Teknologian käyttöä opettavat kurssit. Ikääntyvät olivat tietoisia Aijjoos-hankkeen järjestämistä tietokoneen- ja kännykänkäyttö kurseista. Osa heistä oli ollut jollain kurssilla tai tiesi tuttavän, joka oli ollut. Kurssit koettiin tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi niille, jotka eivät ole vielä oppineet kyseistä asiaa ja haluavat opetella.

Kännykkäkurssit, saivat kiitosta. Eräs haastatteluihin osallistunut oli ollut kännykkäkurssilla, mutta koki, ettei ollut oppinut kännykän käyttöä. Moni koki kännykkäkurssit tarpeellisiksi, mutta ei tuntenut itse tarvitsevansa sellaista. Yleisesti oltiin sitä mieltä että kännykkä kursseista on hyötyä joillekin muille.

No en mä ainakaan kännykästä, kyllä mä sen kaas...

Mutta miksei se hyvä kurssi olis sellanen että jotka ei oo sitä (oppinut).

Aijjoos-hankkeen tietokonekurssille ei kukaan haasteluryhmiin osallistuneista ollut osallistunut. Kaikkia ikääntyviä tietokonekurssit eivät tuntuneet koskettavan lainkaan, mutta kiinnostuneitakin löytyi. Eräs halusi ilmoittautua tietokonekurssille saman tien. Vanhimmat haastatteluihin osallistuneet eivät olleet kovin kiinnostuneita tietokonekursseista, nuoremmilla kiinnostusta taas oli enemmän. Eräs ikääntyvistä epäili omia mahdollisuuksiaan pärjätä kurssilla ja esitti vastakysymyksen: *"Vieläkö meistä olis tietokonekurssille?"*

Mä joskus oon kyllä ajatellu että voisko mennä.

Aina kait ne jollekki on (tarpeellisia).

Nuoremmille eläkeläisille ku me... niin, jotka haluaas vielä.

Kysyin ikäihmisiltä mitä Aijjoos-hanke voisi tulevaisuudessa tehdä heidän teknologiatuntemuksensa parantamiseksi, mutta en saanut suoria vastauksia. *"En tiedä, mitähän sitä..."* ja *"Mitä sitä vois olla semmosia?"* olivat pohdintoja hiljaisuuden jälkeen. Ikäihmiset eivät osanneet suoraan määritellä, mitä he tarvitsevat ja haluavat oppia teknologian suhteen.

Ehdottamani automaattitankkauksenopettelukurssi sai osakseen sekä kiinnostusta että epäröintiä. Ikääntyvät uskoivat että naiset voisivat olla kiinnostuneita kurssista. Moni nainen sanoi omalta kohdaltaan olevansa kiinnostunut tulemaan tankkauskurssille, jos sellainen järjestetään. Miesten osallistuminen oli epävarmempaa. He eivät kokeneet tankkauskoulutusta tarpeelliseksi, sillä heillä ei joko ollut autoa tai pankkikorttia.

9.1.7 Teknologian käytön oppiminen: jos pala kerralla oppiis paremmin

Ikääntyvien näkemykset omasta teknologian käytön oppimisesta olivat erilaisia. Suurin osa oli sitä mieltä että vanha oppii siinä missä nuorikin, mutta aikaa tarvitaan enemmän. Osa ajatteli että ”tällä ikää” ei enää opi yhtä hyvin kuin ennen. Ja osa jäi miettimään, vieläkö heistä olisi opettelemaan uutta teknologiaa.

Mutta kyllä vanhakin oppii, jos ei dementiaa vielä pahasti oo.

Teknologian käytön opettelemisen keskeytti monella epäonnistuminen. Epäonnistuminen vei rohkeuden yrittää uudelleen. Kortinlukijan käyttö kaupassa sekä pankkiautomaatin ja bensa-automaatin käyttö olivat monella yhden epäonnistumisen jälkeen jääneet siihen. Toista kertaa ei enää uskallettu koettaa. Kertomukset epäonnistumisista päättyivät aina toteamuksiin: ”en oo sen koommin”, ”mää että olokoot” tai ”kiitti mulle riitti”.

Ikääntyvät kokivat uuden teknologian oppimisen vaativan aikaa. Uuden koneen tai laitteen käyttöä ei välttämättä opi ensimmäisellä kerralla. Tarvitaan enemmän aikaa ja totuttelua. Myös konetta käytettäessä tarvitaan aikaa. Automaattia käytettäessä koneen aika saattoi loppua ja käyttö vaikeutui sen vuoksi. Lisäksi ohjeet pitää antaa ikääntyvien mielestä tarpeeksi hitaasti että ne ehtii sisäistää. Esimerkiksi automaattiset puhelinvastaajat antoivat ohjeet eripalveluihin pääsyyn liian nopeasti. Moni oli joutunut ohjeiden nopeassa tulvassa laittamaan puhelun poikki ja aloittamaan alusta. Samalla tavalla nuorten teknologia opetus tuntui lähes aina liian nopeasti etenevältä, jolloin oppiminen ei edistynyt.

Ja nuoret kun opettaa, nii ne niin tihäään opettaa, niin siihen ei pääse kyytille ollenkaan.

... hitaus ku meikälaisellä on, niin ei kerkiä.

Ikääntyvät kokivat tarvitsevansa teknologian käyttöön perustaitojen henkilökohtaista opetusta ja riittävästi aikaa asian sisäistämiseen. Esimerkiksi kännykänkäytön

opetus toimisi ikääntyvien mielestä parhaiten pienissä ryhmissä, joissa ohjaaja ehtisi antaa henkilökohtaista opetusta oman kännykän käyttöön. Koettiin myös että oppiminen vaatii kertausta. Mitä enemmän jotain uutta laitetta joutuu käyttämään, sitä paremmin sen oppii. Esimerkiksi digiboksi ei tuota kaikille ongelmia, koska jokapäiväisessä käytössä sen on tullut tutuksi. Kokonaisuuksien opetteleminen kerralla koettiin vaikeaksi. Kokonaisuus olisi helpompi oppia pienissä erissä.

Nii se pitäs olla pieni piiri että kaikilla olis oma kännykkä ja...

Jos pala kerralla oppiis paremmin.

Ikääntyvien mukaan pakko on hyvä opettaja. Kaikkeen oppii jos on pakko. Viimeistään sitten, kun muita vaihtoehtoisia tapoja ei ole, opitaan käyttämään sellaisiakin teknisiä koneita mitä ei nyt käytetä. Esimerkiksi pankkiautomaatin ja kaupassa kortinlukijoiden käyttäminen oli joillekin ikääntyneille asia, jonka he sanoivat opettelevansa vasta pakon edessä.

9.1.8 Opetusta arjen teknologiasta ei luovuta

Ikääntyvien elinaikana on tapahtunut suuria muutoksia ja kehitystä. Kun vertaa heidän lapsuuttaan tähän päivään, ymmärtää paremmin mitä kaikkea he ovat jo nähneet. Teknologian kehitys on tapahtunut nopeasti. Nykyistä teknologian lisääntymistä ja opettelemista voisi verrata siihen teknologian lisääntymiseen, jonka ikääntyvät ovat jo nähneet, kun kodinkoneet yleistyivät. Aiempia teknisiä laitteita astian- ja pyykinpesukoneita oli aikanaan vastustettu ja pelätty, mutta nyt niiden käyttö oli opittu eikä niistä enää luovuttaisi.

Kyllä ei siitä oo kauan kovin pitkiä aikoja ku sitä lauralla hinkathiin. Mentiin töistä kuulkaa koppa takajopparilla ja sielä ol pesu... Vaasas sellanen missä sai käydä pesemäs pyykkiä. Ja lauralla niitä pestiin.

Mä olin niin vastaan tiskikoneesta, nyt mä en antais pois vaikka oon yksin.

Monen arjessa käytössä olevan laitteen käyttöönotto oli ollut vastuksen takana. Ensimmäiset käyttökerrat olivat tuntuneet oudoilta. Mutta laitteen käytön opittua ja sen osoittauduttua hyödylliseksi, siitä ei enää luovuttaisi. Esimerkiksi ikääntyneiden suhtautuminen matkapuhelimeen oli muuttunut, kun se oli tullut tutuksi. Aluksi matkapuhelinta oli vastustettu ja se oli koettu lasten turhaksi huolenpidoksi, mutta asenne muuttui kun se nähtiin tarpeelliseksi ja käteväksi.

Lapset osti (matkapuhelimen). Ensin olin vastaan, mutta enää en luopuusi.

9.1.9 Kaikkea ne keksii

Ikääntyvät tiesivät paljon erilaisesta uudesta teknologiasta, jota eivät kuitenkaan itse käyttäneet tai välttämättä olleet edes nähneet. Tiedot uusimmasta ja harvinaisemmasta teknologiasta olivat peräisin lähinnä lapsilta tai tuttavilta. Tietokoneesta, internetistä, automaateista ja muusta uudesta teknologiasta tiedettiin paljon. Monet tiesivät tuttavissaan, lapsissaan ja lastenlapsissaan paljon sellaisia, jotka esimerkiksi käyttävät tietokonetta laskujen maksamiseen.

Jotkut teknologian sovellukset saivat ikääntyvät ihmettelemään ja huvittumaan ihmisten turhamaisuudesta ja kekseliäisyydestä. Esimerkiksi itsestään liikkuvat ruohonleikkurit ja imurit kuulostivat epätodellisilta ja huvittavilta, samoin kuin patteilla toimiva kärpäslätkä. Teknologia mahdollisti ikääntyvien mielestä erikoisia asioita. Videopuhelu ulkomaille oli tuntunut oudolta. Ja osasta tuntui uskomattomalta puhelimella kuvatut videonpätkät. Ihmetystä herätti myös matkapuhelimella otetut kuvat, joissa ihmiset näyttivät samalta kuin oikeissakin kuvissa. Huonoa matkapuhelimen kameroissa ja digikameroissa oli, ettei tavallisia valokuvia enää näe, vaan kaikki kuvat näytetään ihmisille tietokoneelta, kameran tai kännykältä.

Oi, kyllä kuulkaa saa joskus nauraa niin syvämmensä kyllyydestä. Kaikkia sitä kuulkaa ihmiset on keksinyt.

Mut ihimeelliseltä se tuntuu ku vaikka puhuu kuinka kauas ku näköön naaman sieltä. (videopuhelu)

9.2 Ikääntyvien suhtautumistavat arjen teknologiaan

Tulkinnallisessa yhteenvedossa ikääntyviä arjen teknologian käyttäjinä voi kuvata neljän erilaisen tyyppin avulla. Ikääntyneiden asenteista arjen teknologiaa kohtaan löytyi osaajia, uteliaita, ehdollistajia ja vetäytyneitä. Kaikki eivät olleet puhtaasti tiettyä tyyppiä kaiken teknologian suhteen, vaan osa oli esimerkiksi pankkiasioissa osaajia ja internetin suhteen uteliaita ja kiinnostuneita tietämään mitä sen avulla voisi saavuttaa.

9.2.1 Osaajat

Ikääntyvä arjen teknologian osaaja saattoi olla nuorempi kuin 75-vuotias, tai ”nuorekas” 75-vuotias. Hän käytti sujuvasti arjen teknologiaa apunaan jokapäiväisissä toimissaan. Osaajalla oli hallussa yksi tai useampi osa-alue: kodinkoneet, kännykät, pankkiautomaatit, digiboksit tai jokin muut arjen teknologinen apu. Kukaan osaajista ei ollut taitaja kaikkien teknologisten asioiden kanssa. Suurin osa osaajista osasi jotkut osa-alueet hyvin ja oli kiinnostunut niistä, joita ei vielä osannut. Mutta poikkeuksena sääntöön löytyi myös sellaisia pankkiautomaatin ja korttimaksupääätteiden osaajia, jotka eivät halunneet opetella tietokoneen käyttöä. Haastatteluihin ei osallistunut yhtään tietokoneen osaajaa, mutta muutama sen käyttöä opetteleva löytyi.

Osaajalla oli positiivinen asenne teknologiaa kohtaan. Hän käytti oppimaansa teknologiaa ja turvautui enää harvoin vanhaan tapaan tehdä asioita. Esimerkiksi pankkiautomaatin osaaja nosti aina rahansa pankkiautomaatilta, eikä enää rahaa nostaessa asioinut pankin tiskillä. Osaajan mielestä teknologia helpottaa hänen arkeaan. Osaaja koki arjen teknologian tarpeelliseksi, eikä enää luopuisi siitä ja sen tuomasta hyödystä.

Osaaja tiesi paljon erilaisia teknologisia laitteita ja oli kiinnostunut teknologian avaamista mahdollisuuksista. Kaikesta teknologiasta osaajaa ei kuitenkaan ollut kiinnostunut, vaan kiinnostus teknologiaa kohtaan liittyi niihin asioihin joita hän oli

kiinnostunut muutenkin. Osaaja ei kokenut tarvitsevansa apua teknologian käytön opettelussa. Hän oli opetellut teknologian käyttöä itse tai jonkun toisen avustuksella (lapset, muut läheiset, työntekijät). Osaajan mielestä laitteiden käytön oppii käyttöohjeita seuraamalla tai vaikka omia muistiinpanoja tekemällä. Hän tuntui närkeä ja loukkaantuvan keskustelusta, jossa pohdittiin miten ikääntyviä pitäisi tukea arjen teknologian opettelussa.

Siitä Facebookista nyt ei oo väliä (nauraa).

...oon yhen pessykki ja toinen on käytössä. (matkapuhelimen)

9.2.2 Opinhaluiset

Opinhaluinen ikääntyvä oli kiinnostunut ja utelias arjen teknologiaa kohtaan. Hänellä oli jo hiukan kokemusta teknologian käytöstä ja hän käytti sujuvasti jotakin arjen teknologiaa, esimerkiksi kännykkää. Opinhaluisele ei kuitenkaan riittänyt tämän hetken osaamisensa taso, vaan hän oli kiinnostunut oppimaan lisää. Opinhaluinen oli ajatellut opettelevansa teknologian käyttöä, mutta tarvitsisi siihen rohkaisua.

Opinhaluinen oli hyvin perillä arjen teknologian mahdollisuuksista. Hän tiesi paljon kiinnostavia asioita, jotka voisi saavuttaa käyttämällä uutta teknologiaa. Opinhaluista kiehtoi myös apu, jonka arjen teknologian käytön oppiminen toisi tullessaan. Opinhaluisia eivät olleet kiinnostuneet kaikesta teknologiaan liittyvästä, kuten eivät edellä mainitut osaajatkaan. Myös opinhaluisten teknologiakiinnostusta ohjasi heidän muut kiinnostuksen kohteensa. Esimerkiksi käsitöistä kiinnostunutta naista tietokoneen käyttöön houkuttelivat internetistä löytyvien neuleohjeiden runsaus. Tietokone ja internet kiinnostivat opinhaluisia erityisen paljon. Osa opinhaluisista opettelikin parhaillaan tietokoneen käyttöä.

En tiä mitä sieltä löytyys. (internetistä) Kaikkia. Sieltä saa neuleohjeita nii... on miniän kaas jotaki sellasia. Niin ja kaiken maailman radio-ohjelmat.

Opinhaluinen oli kiinnostunut kursseista, joilla opetettaisiin arjen teknologian käyttöä. Kännykkäkurssit, tietokonekurssit ja tankkauskurssit olivat opinhaluisten mielestä tarpeellisia ja kiinnostavia. Osa opinhaluisista halusi jo haastatteluissa ilmoittautua kursseille. Opinhaluinen antoi neuvoja, kuinka ikääntyville tulisi opettaa arjen teknologiaa.

9.2.3 Ehdollistajat

Ehdollistajia yhdisti epäröivä suhtautuminen arjen teknologiaan. Ehdollistajalle arjen teknologian käytön esteeksi nousi aina jokin syy. Ehdollistaja löysi aina jonkin syyn tai esteen että ei voinut opetella tai käyttää uutta teknologiaa. Joskus este oli aivan todellinen, vaikka ei välttämättä ollut suuri. Se kuitenkin hidasti käytön aloittamista ja sen poistaminen olisi vaatinut omaa aktiivisuutta, jota ei tällä hetkellä ollut. Esimerkiksi erään miehen auton tankkaaminen automaattista kaatui siihen, ettei hänellä ollut pankkikorttia. Este saattoi myös olla arvojen tasolla. Esimerkiksi erään naisen mielestä tietokoneen käytön opettelu ei ollut hänen juttunsa, koska se vie liiaksi aikaa.

Ehdollistajat eivät tuntuneet tietävän, onko teknologiasta enemmän hyötyä kuin haittaa. Hän oli herkästi valmis kritisoimaan teknologiaa ja sen epäkohtia. Hän oli kuitenkin kuullut tuttaviltaan ja läheisiltään arjen teknologian hyödyistä, vaikka ei itse halunnut käyttää sitä. Ehdollistajat olivat kuulleet paljon siitä, mitä kaikkea teknologialla voitaisiin saavuttaa. Edellä mainittuihin opinhaluisiin erona oli että ehdollistajien kohdalla teknologian tuomat hyödyt, eivät tuntuneet kohtaavan omia tarpeita ja kiinnostuksia.

Ehdollistajille olisi ollut tarjolla tilaisuuksia aloittaa teknologian käytön opettelu, mutta tarpeeksi hyvää syytä ei ollut vielä löytynyt. Eräs nainen kertoi että ei ole vielä hakenut pankkikorttiinsa tunnuslukua, koska odottaa että hänen sisarensa tulisi opettamaan häntä. Ehdollistaja tarvitsi turvaa, tukea ja erityisen painavan syyn teknologian opetteluun.

Ehdollistajan asenne teknologian käytön opettelu -kurseja kohtaan oli epäröivä. Hänen mielestään kurseja tarvitaan ja niille löytyy osallistujia, mutta omasta osallistumisestaan hän ei ollut varma. Ehdollistaja epäili ja pohdiskeli kysymystä: vieläkö minä voisin oppia? Hän ei epäillyt kurssien hyödyllisyyttä, mutta hänellä ei tuntunut olevan riittävän painavaa syytä osallistua niille itse.

Ehdollistaja oli kiusallisen tietoinen siitä että nuoremmille teknologian käyttö on helpompaa ja luontevampaa. Hän hiukan kadehti nuorempien osaamista, mutta ei ollut katkera. Hän vertaili nuorempien osaamista omaan osaamiseensa ja selitteli omaa osaamattomuuttaan. Helpottavalta ehdollistajasta tuntui se että on muitakin hänen ikäisiä, jotka ovat samalla tasolla hänen kanssaan. Hän teki lupauksia, että tulevaisuudessa, hän opettelee käyttämään teknologiaa.

9.2.4 Vetäytyjät

Arjen teknologian opettelemisesta ja käyttämisestä vetäytyneet olivat rakentaneet teknologian ja itsensä välille aidan. Vetäytyjä oli irtautunut tai irtautumassa tästä ajasta ja sen mukana kulkemisesta. Hän ei ollut kiinnostunut arjen teknologiasta ja hänellä saattoi olla negatiivinen asenne sitä kohtaan. Vetäytyjän mielestä arjen teknologia oli vaikeaa käyttää ja se hankaloitti arkea. Vetäytyjälle oli tärkeää että arvot säilyvät muutoksista huolimatta.

Vetäytyjä teki mieluummin asiat vanhalla tavalla, kuin opetteli käyttämään uutta teknologiaa. Vetäytyjä kävi pankin tiskiltä nostamassa rahaa, sillä hänellä ei välttämättä ollut pankkikorttia. Hän pelkäsi, ettei osaa käyttää teknologiaa, eikä halunnut kokeillakaan. Vetäytyjät olivat myös monesti niitä, joiden teknologian opettelu oli loppunut ensimmäiseen epäonnistumiseen. He olivat ensimmäisen vastoinkäymisen jälkeen luopuneet yrittämästä.

Muutaman kerran siinä (kaupan kassalla kortin kanssa) takkuaa, niin mä sanoin että kiitti mulle riitti.

Vetäytyjä ei tiennyt paljon teknologiasta, eikä sen takia ollut kiinnostut siitä. Hänellä oli paljon keinoja vältellä arjen teknologiaa. Hän sanoi tarpeen tullen kysyvänsä apua nuoremmilta, läheisiltä, lapsilta, kaupan työntekijöiltä ja naapureilta. Hän jätti tekemättä, teki ilman koneita tai teki vanhalla tavalla sellaisen jossa olisi tarvittua teknologiaa. Laskujen maksaminen sujui kaikkein helpoiten maksupalvelun tai suoraveloituksen kautta. Vetäytyjä tiesi kauppoja, joista hän voi nostaa rahaa pankkikortilla, tällöin hän välttyi automaatin käytöltä. Ja rahalla maksaessa hänen ei tarvinnut käyttää sirukorttipäätettä kaupassa.

Mä en näe ainakaan mitään hyvää ku en mä ymmärräkään mitään siitä (tietokoneesta).

Vetäytyjä koki jäljellä olevan elämänsä niin lyhyeksi, ettei hänen enää kannattanut opetella uusinta teknologiaa. Hän koki tulevansa toimeen ilman uusinta teknologiaakin, vaikka oli jo omaksunut jotain arjen teknologiaa. Silti vetäytyjä saattoi vastustaa jo oppimaansa uutta teknologiaa. Esimerkiksi kaikilla fokusryhmähaastatteluihini osallistuneilla oli käytössään kännykkä, myös vetäytyjällä. Hän oli aluksi vastustanut sitä ja oli vieläkin sitä mieltä että pärjäisi ilman. Vetäytyjä harkitsi teknologian opettelua ja käyttöä vain silloin, jos ei enää millään muulla tavalla voi hoitaa asioita.

E... minen ainakaan olisi ostanu (kännykkää). Kyllä mä olisin pärjänny... ilman.

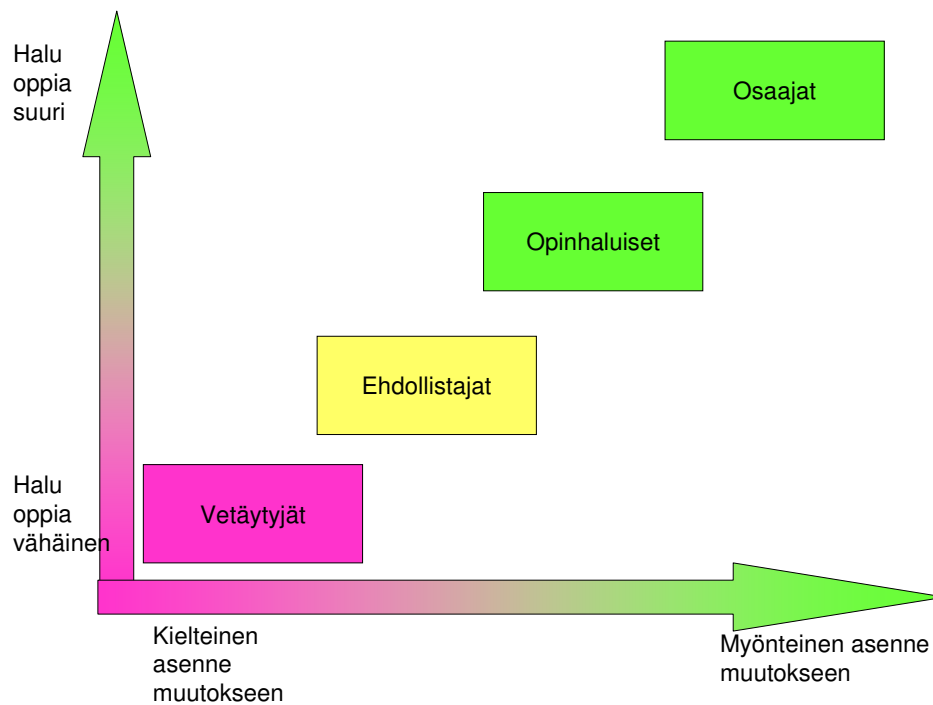
Vetäytyjä ei kokenut teknologian käyttökursseja itselle tarpeellisiksi. Hänen mielestään kurssit voivat olla hyödyllisiä, mutta etteivät enää koskeneet häntä. Vetäytyjä koki teknologian ja sen oppimisen olevan nuorempia varten. Hänen mielestään kurssitkin kuuluivat nuoremmille ja niille joita teknologia kiinnostaa.

Nuoremmille eläkeläisille ku me... niin, jotka haluaas vielä.

Keksiköön maailma mitä tahtoo.

Niin. Pitää olla sitte koneet ja pitää olla ja minä oon jo pian kaheksankymmenen niin minä en enää kyllä minä elän tämän lopun elämäni (nauraa).

Ikääntyvien erilaiset suhtautumistavat arjen teknologiaa kohtaan poikkesivat toisistaan erityisesti halussa oppia uutta ja suhtautumisessa muutokseen. Osaajat ja opinhaluiset olivat kiinnostuneita oppimaan uuden teknologian käyttöä ja heidän asenteensa teknologian tuomaa muutosta kohtaan oli myönteinen. Ehdollistajat eivät olleet yhtä kiinnostuneita teknologian opettelusta ja he suhtautuivat varauksella muutokseen. Vetäytyjät eivät halunneet opetella uutta teknologiaa ja he suhtautuivat yhteiskunnan muutokseen negatiivisesti. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 1.) on esitelty tyypittelyt suhteessa haluun oppia uutta teknologiaa sekä asenteeseen jatkuvaa muutosta kohtaan.

Kuvio 1. Tyypittelyt suhteessa muutokseen ja haluun oppia uutta.

10 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSTEN AIHEET

10.1 Tulosten pohdinta

Lähdin opinnäytetyössäni etsimään vastausta kysymykseen: miten ikääntyvät kokevat arjen teknologian. Kysyin myös onko arjen teknologia ikääntyville uhka vai mahdollisuus. Tulokset osoittavat että vaikka teknologia sekä auttaa että hankaloittaa ikääntyvien arkea, se ei silti ole suurin huolen aihe. Nyky-yhteiskunta on täynnä uutta teknologiaa, jota tarvitaan asioiden hoidossa, mutta vanhaan malliinkin voi vielä tehdä. Suurin osa ikääntyvistä ei kokenut tarvetta muuttaa asiointitapaansa. Myös Mäensivun (2002) tutkimus osoitti, että ikääntyvät asioivat mieluiten perinteisellä tavalla kuin sähköisesti.

Ikääntyvien kokemukset arjen teknologiasta olivat sekä positiivisia että negatiivisia. Tutkimuksissa ja yleisessä keskustelussa ikääntyvien teknologia osaamista pidetään huonona ja heidän epäillään pelkäävän uutta teknologiaa. Opinnäytetyöni vahvistaa Patrik Ernfridssonin (2005) tutkimusta siitä, että ikääntyvät eivät ole kiinnostuneet kaikesta teknologiasta. Samoin tutkimustulokseni vahvistavat Ernfridssonin näkemyksen omakohtaisen hyödyn motivoivasta vaikutuksesta. Ne ikääntyvät, jotka näkivät itse hyötyvänsä uuden arjen teknologian käytöstä, olivat motivoituneimpia opettelemaan sen käyttöä. Myös toisin päin ajateltuna tulos oli sama kuin Ernfridssonilla, ellei hyötyä nähty riittävän suurena, käytön opetteluun ei ollut motivaatioita.

Aiemmissä tutkimuksissa (esim. Sankari 2004 ja Kangas 2003) on osoitettu ikääntyvien kiinnostus uutta teknologiaa kohtaan sekä halu tietää ja pysyä mukana. Myös opinnäytetyöni osoitti ikääntyvissä olevan teknologiaan positiivisesti suhtautuvia ja siitä kiinnostuneita henkilöitä. Lisäksi opinnäytetyöni osoitti ikääntyvien keskuudesta löytyvän selvää teknologian vastustusta ja halua irrottautua kehityksen pyörteestä.

Halun pysytellä erillään ajan tuomista muutoksista ja kehityksestä voi nähdä haluksi pitää elämä loppuun saakka mahdollisimman samanlaisena, kuin se on ollut siihen saakka. Jatkuvuus teorian (Jyrkämä 2001) mukaan ihminen pyrkii säilyttämään mahdollisimman hyvin sen elämän tyylin, joka hänellä on ollut aiemmissa elämän vaiheissa. Tätä ajattelua tukee myös tutkimuksessa esiin tullut halu säilyttää sama tärkeysjärjestys ja arvot elämässä kuin aiemmin.

Teknologian kiinnostamattomuutta ja siitä irtautumista voi selittää ikääntyvien elämäkokemuksella. Ikääntyvät elävät tätä aikaa erilaiselta pohjalta kuin nuoremmat. Heidän elämäkokemuksensa vaikuttaa heidän näkemykseensä siitä mitkä asiat ovat tärkeitä ja mitkä eivät. Elämä ennen on ollut vähemmän teknologiakeskeistä ja tärkeitä asioita ovat olleet luonto ja kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa. Uuden teknologian vähentäessä sosiaalisuutta osa ikääntyvistä kokee paremmaksi irrottautua sen vallasta. Teknologian vastustus näytti johtuvan myös koneiden hallitsevuudesta. Ikääntyvä ei halunnut antaa teknisten koneiden vähentävän hänen sosiaalisia kontaktejaan, vapaa-aikaansa eikä hallitsevan häntä ”omalla tahdollaan”. Esimerkiksi ikääntyneen naisen kertomuksessa pyykkikoneen odottelusta ja käytön tarkkuudesta, voi nähdä vastustusta koneen käyttämälle valalle ikääntyvän elämässä.

Yleisessä keskustelussa pohditaan tulevia ikääntyviä ja heidän vaatimustasoaan. Nuoremmat sukupolvet ovat tottuneet saamaan ja vaatimaan palvelua eri tavalla kuin tämän hetken ikääntyvät. Ernfridsson (2005, 280) epäilee tutkimuksensa johtopäätöksissä, että tulevaisuudenkaan ikääntyvät eivät ole kiinnostuneita pysyttelemään uusimman teknologian virrassa mukana. Onko ikääntyvien liukuminen teknologian huipulta alaspäin ikuinen ongelma? Vai onko se edes ongelma?

Tutkimuksissa ja yleisessä keskustelussa korostettu epätasa-arvo nuorten ja vanhojen teknologian käyttötaidoista ja -mahdollisuuksista nousee myös opinnäyte-työni tuloksissa esille. Ikääntyvät näkivät omat mahdollisuudet ja taidot käyttäen uusinta teknologiaa selvästi huonommaksi kuin nuorempien ikäpolvien. Ikääntyviä itseään tämä asia ei kuitenkaan haittaa. Teknologiasta luopuminen ja sen käyttämättömyys ovat olleet oma valinta, ei pakon sanelemaa.

Ikääntyvät yhdistettynä teknologiaan herättää monella ajatuksia syrjäytymisestä, osaamattomuudesta ja kiinnostuksen puutteesta. Monestikaan ei törmää keskusteluun teknologian tuomista mahdollisuuksista ikääntyvälle ihmiselle. Miksi? Tulokset osoittivat että ikääntyvillä on kiinnostusta ja osaamista. Uskallan väittää että suurin osa ikääntyvistä saadaan kiinnostumaan teknologiasta, kun sen tuottama hyöty saadaan omalla kohdalla näyttämään tarpeelliselta.

10.2 Aijjoos-hankkeen mahdollisuudet

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tuottaa Aijjoos-hankkeelle tietoa ikääntyvien arjen teknologia kokemuksista, mitä he voivat käyttää apuna toimintansa kehittämisessä. Erityisesti hanke oli kiinnostunut ikääntyvien ajatuksista erilaisten teknologiaa opettavien kurssien mahdollisuuksista. Tutkimustulokseni osoittavat että uuden teknologian opettamiseen tarkoitetut kurssit ovat ikääntyvien mielestä tärkeitä. He ovat kiitollisia hankkeelta saamastaan huomiosta ja arvostavat kurssien järjestämistä. Osa ikääntyvistä kursseista hyvin kiinnostuneita, mutta kaikki eivät osanneet arvioida kurssien tuomaa hyötyä omalla kohdallaan. Tuloksien lopuksi esittelemissäni ikääntyvien suhtautumistavoissa arjenteknologiaan (tyypittelyissä) löytyi hankkeelle mahdolliset kohderyhmät kurssien markkinoinnille.

Tyypittelystä esiin nousseet opinhaluiset ovat hyvä kohde kurssien markkinoille. Heillä on kiinnostusta osallistua kursseille ja kehittää niitä. Heille kurssin markkinoinnissa voi riittää innostava ajatus ja ajankohta, jolloin kurssille voi tulla. Myös mahdollisuus vaikuttaa kurssin sisältöön ja sen kehittämiseen, on keino innostaa opinhaluisia kursseille.

Ehdollistajien teknologian käytön oppimisen tukemisessa tarvitaan kurssien hyvää ja innostavaa markkinointia. Ehdollistajien pitäisi päästä rakentamansa kynnyksen yli osallistuakseen kursseille ja opetellakseen uuden teknologian käyttöä. Tärkeää kurssien mainonnassa ehdollistajille, on näyttää uuden teknologian tuovan riittävän paljon hyötyä heille itselleen. Hyödyn lisäksi teknologian käytön omakohtautuminen on tärkeä tekijä ehdollistajien innostamisessa arjen teknologian käyttäjik-

si. Teknologian mahdollisuuksista saada enemmän irti omasta harrastuksestaan voi käyttää apuna teknologian markkinoinnissa ikäihmisille.

Ikääntyvät, jotka osasivat käyttää uutta teknologiaa sujuvasti, eivät ole potentiaalinen ryhmä Aijjoos-hankkeen kursseille. Vertaistukena ja apuopettajana heitä voi käyttää. Apuopettajan roolissa osaajat olisivat paremmin ikääntyvien itsensä tasolla ja osaisivat aloittaa tarpeeksi alusta. Vaarana ikääntyvän apuopettajan käytössä olisi erään naisen mainitsema ”yks tietäväinen”, joka veisi tilanteen omaan osaaamiseensa eikä ottaisi huomioon toisten tarpeita.

Teknologian käytöstä vetäytyneet ovat haaste hankkeen kursseille. Heillä ei ollut kiinnostusta oppia tai käyttää uutta teknologiaa. Heidän osittain negatiivista asennettaan teknologiaa kohtaan on vaikeaa muuttaa, mikä on huomioitava motiivoinnissa. Kaikki eivät kiinnostu kursseista eivätkä teknologiasta, vaikka tehtäisiin mitä. Näiden vetäytyneiden tukeminen teknologistuvassa yhteiskunnassa on haaste tulevaisuudessa, jos perinteisistä asiointitavoista aletaan luopua. Tarvitaanko silloin henkilökohtaista avustusta? Mikä on keino pitää heidät muuttuvan yhteiskunnan mukana? Vai haluavatko he edes tulla mukana?

Mitä muita mahdollisuuksia hankkeella on tukea ikääntyviä arjen teknologian käyttämisessä kuin kurssit? Ikääntyvät puhuivat terveyttä koskevista luennoista, joita hanke on järjestänyt aiemmin. Tällaiset luennot arjen teknologiasta voisivat kantaa hedelmää teknologiasta kiinnostumisen suhteen. Teknologia päivä yhdessä eri tahojen esimerkiksi pankkien ja kauppojen kanssa voisi rohkaista epäonnistuneita kokeilemaan pankkikorttia toistamiseen. Ikääntyvät kokivat tarvitsevansa henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa. Myös ikääntyvän naisen ajatus ”*jos pala kerralla oppiis paremmin*” on huomioitavan arvoinen asia kursseja suunniteltaessa.

Opinnäytetyöni on hyödyttänyt hanketta keskeneräisenäkin. Hankkeen täydentäessä hyvinvointia edistävien kotikäyntien kyselylomaketta siihen lisättiin kysymys arjen teknologiasta ja sen mahdollisesti tuottamista ongelmista ikääntyville. Kysymyksen on tarkoitus antaa ajoissa tietoa arjen teknologiaan liittyvistä tuen tarpeista, ja ohjata hankkeen toiminnan avulla ehkäisemään ongelmatilanteita.

10.3 Mitä jatkotutkimushaasteita tutkimus tuotti?

Jatkotutkimusten kannalta olisi kiinnostavaa kiinnittää huomiota ja vertailla ikääntyvien kokemuksia nykyisen teknologian kehitymisestä vanhemman teknologian käyttöönottoon. Onko ikääntyvistä erilaista ottaa vastaan tämän ajan kehittyvää teknologiaa kuin oli aiemmin yleisimmät kodinkoneet (pyykkikone, tiskikone) ja televisio. Jos on niin miksi? Miten ikä vaikuttaa?

Tutkimustulokseni osoittivat teknologian vaikuttavan ikääntyvien ja nuorempien sukupolvien välisiin suhteisiin. Teknologia oli sekä vieroittamassa että yhdistämässä eri sukupolvia. Asiaan olisi kiinnostavaa saada myös lastenlasten näkökulmaa. Miten teknologia vaikuttaa lastenlasten ja ikääntyvien mielestä heidän väliseen suhteeseen? Millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä löytyy? Miten nuorempien sukupolvien teknologiaosaamisella voitaisiin parhaiten tukea ikääntyvien osaamista?

Tutkimuksessani ikääntyvät kokivat, ettei heillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa teknologian kehitykseen ja palveluiden suunnitteluun. Jatkotutkimushaasteena on miten ikääntyvät saataisiin osallistumaan teknologian ja verkottuvien palvelujen suunnitteluun, niin että ne olisivat lähellä kaiken ikäisiä kansalaisia.

10.4 Opinnäytetyöni ongelmat ja kompastuskivet

Suurimmat haasteet ja kompastuskivet opinnäytetyössäni liittyivät teoriantiedon keräämiseen sekä aineiston keruuseen fokusryhmähaastatteluilla. Uusia tutkimuksia teknologiasta ikääntyvien näkökulmasta löytyi vähän. Löytämäni tutkimukset olivat jo useamman vuoden vanhoja kuten Sankarin (2004) tai Mäensivun (2003). Tämän päivän teknologian kehitys on nopeaa ja 6-7 vuodessa teknologia on ehtinyt kehittyä huimasti. Esimerkiksi analogiset televisiolähetykset muuttuivat digitaalisiksi vuonna 2007 (Digi-tv, [viitattu 9.10.2010]). Lisäksi tehdyt tutkimukset keskittyivät lähinnä tietokoneeseen ja matkapuhelimeen. Muuta arjen teknologiaa ei tutkimuksissa ollut juurikaan huomioitu.

Fokusryhmähaastattelujen haasteena oli suuri osallistujia määrä. Kymmenen hengen puhelias ryhmä oli iso haaste kokemattomalle haastattelijalle. Fokushaastattelun periaatteiden muistaminen isoa ryhmää ohjattaessa ei ollut aivan yksinkertaista. Sopivan kokoinen haastatteluryhmä olisi ollut 5-6 henkilöä. Pienempi ryhmä olisi myös parantanut keskustelun nauhoituksen laatua ja nopeuttanut haastattelujen litterointia. Haastattelutilanteessa tuntui monesti, että keskustelussa oli noussut paljon ajatuksia käsiteltävästä aiheesta ja olisi aika siirtyä eteenpäin. Litteroidessa ja aineistoa analysoidessa huomasin että keskustelua aiheesta oli vähemmän kuin odotin muistikuvieni perusteella. Joissain kohdin fokusryhmähaastattelu tekniikka lipsui haastattelumuotoon, jossa haastateltavat vastailivat lyhyesti kysymyksiin, eikä syvempää pohdiskelua syntynyt. Puheliat ryhmät siirtyivät nopeasti aiheesta toiseen, enkä haastattelijana ehtinyt kysyä syventäviä kysymyksiä. Haastatteluja kuunnellessa huomasin, että moni mielenkiintoinen asia jäi vain toteamisen tasolle. Tämä vaikeutti analyysia ja vähensi sisällön rikkautta.

Haastatteluja litteroidessa huomasin omasta haastattelutyylistäni monia virheitä. Fokusryhmähaastattelun vetäjän tulee johtaa keskustelua pysymään aiheessa, mutta itse vetäytyä keskustelusta sivuun ja antaa ryhmään osallistuvien tuoda omia näkemyksiään esille. Huomasin joissakin kohdin kuinka kysymykselläni jo odotin tietynlaista vastausta. Esimerkiksi tulevaisuudesta teknologistuvassa yhteiskunnasta kysyin *”pelottaako se”*, vaikka yksinkertainen kysymys millaisena ikääntyvät näkevät tulevaisuuden, olisi ollut neutraalimpi. Toinen esimerkki, jossa johdattelin selvästi keskustelijoita puhumaan tietystä asiasta: *”Onko kukaan joutunu ostaan jotain uutta kodinkonetta, joka ois ollu sitte hankala käyttää?”*

Huomasin että teknologia ja arjen teknologia käsitteinä ovat ikääntyville vieraampia kuin minulle. Huomasin käyttäneeni liiaksi sanaa teknologia, koska en löytänyt sille selkeämpää vastinetta. Sana on vaikea selittää ja ymmärtää. Ikääntyville ei sanoilla teknologia ja arjen teknologia ollut juurikaan eroa, vaikka olin keskustelun alussa määritellyt käsitteitä. Vaikeasti ymmärrettävät käsitteet saattoivat hämmentää osaa haastatteluun osallistujista.

10.5 Oma kehittyminen prosessin aikana

Yhtenä tavoitteena opinnäytetyöprosessia aloittaessani oli oma ammatillinen kehittyminen. Koin opinnäytetyön tekemisen haasteena ja mahdollisuutena näyttää omaa osaamistani. Koko prosessi on kasvattanut minua ja auttanut löytämään itsestäni uusia puolia sekä ihmisenä että geronomina. Fokusryhmähaastattelujen vetäjänä toimiminen opetti minulle paljon uudesta menetelmästä ja antoi hyödyllistä kokemusta tulevaisuuden varalle. Haastattelemaan oppii vain haastatteleamalla. Haastattelut antoivat myös uudenlaista rohkeutta olla esillä ja esiintyä asiantuntijana.

Yksin työskentely on opettanut minulle itsensä johtamista. Kun aikataulut ovat vain itsestä kiinni, tarvitaan lujuutta niistä kiinni pitämisessä. Yksin työskentelyn haasteisiin sain prosessin aikana ohjaajaltani, opponentiltani ja yhteistyötaholtani arvokasta tukea ja palautetta. Opinnäytetyön tekemisessä minua kannusti aiheen kiinnostavuus. Minua itseä kiinnostivat ikääntyvien kokemukset arjen teknologiasta, mutta myös muiden ihmisten kiinnostus aihetta kohtaan kannusti. Olen prosessin aikana saanut paljon hyväksyvää palautetta aiheen ajankohtaisuudesta ja kiinnostavuudesta.

Työelämää ajatellen opinnäytetyöprosessi on ollut kasvattava ja valmistava ajanjakso. Koen, että oma ammatillinen asiantuntijuuteni on kehittynyt prosessin aikana. Tutkimuksellisen kehittämisen tarpeellisuus vanhustyössä avautui minulle uudella tavalla. Oman aiheen esittely ihmisille toi ammatilliselle itsetunnolle vahvistusta. Sain kokemusta esiintyä asiantuntijana ja tutkijana sekä edustaa vanhustyön tutkimista ja kehittämistä.

LÄHTEET

Ahtianen, M. & Auranne, K. 2007. Hyvinvointiteknologian määrittely ja yleisesittely. Teoksessa: L. Suhonen & T. Siikanen (toim.) Hyvinvointiteknologia sosiaali- ja terveysalalla – hyöty vai haitta? Tampere: Lahden ammattikorkeakoulu. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajan-kohtaiset julkaisut, osa 26, 9-20.

Aijjoos-kumppanuushanke. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2009]. Saatavana: <http://www.aijjoos.fi/>

Aijjoos-kumppanuushanke 2. 2010. Ohjausryhmän pöytäkirja 27.4.2010.

Alastalo, M. 1997. Johdanto. Teoksessa Haastattelupuheesta tutkijan tulkintaan. Kolme kertomusta laadullisesta yleisötutkimuksesta. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.

Anttiroiko, A.-V., Aro, J & Karvonen, E. 2000. Tietoyhteiskunnan oppihistorialliset lähtökohdat. Teoksessa: M. Vuorensyrjä & R. Savolainen (toim.) Tieto ja tietoyhteiskunta. Helsinki: Faudeamus, 21–41

Armanto, A. 2005. Teknologiset sovellukset apuna ikääntyneiden kotona selviytymisen tukena ja niiden tuomat osaamisvaatimukset sosiaali- ja terveydenhoitoalalla - kotihoidossa työskentelevien näkökulma. Helsinki: Diakonia- ammattikorkeakoulu. Diakonia-ammattikorkeakoulu D työpapereita 25.

Aro, J. 2000. Tietoteknologinen kehitys ja yhteiskunnallinen muutos. Teoksessa: M. Vuorensyrjä & R. Savolainen (toim.) Tieto ja tietoyhteiskunta. Helsinki: Faudeamus, 139–157.

Digi-tv. Päivitetty 13.8.2010. DigiTV. [Verkkosivu]. Saatavana: <http://www.digitv.fi/sivu.asp?path=1;2996>

- Eerola, A., Kivisaari, S., Eela, R. & Rask, M. 2001. Ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukeva teknologia. Internet-pohjaisen omahoidon tukijärjestelmien arviointi. Eduskunnan kanslian julkaisu 5/2001. Helsinki: Edita.
- Eloranta, T. & Punkanen, T. 2008. Vireään vanhuuteen. Helsinki: Tammi.
- Ernfridsson, P. 2005. Ny teknik: inte för mej och inte i dag. Teoksessa: G. Blücher & G. Graninger (toim.) Den omvända ålderspyramiden. [Verkkajulkaisu]. Linköping: Linköping University Interdisciplinary Studies. [Viitattu 10.10.2010].
Saatavana: www.ep.liu.se/ea/is/2005/003/is003-contents.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Saajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, K. & Räsälä, H. 2008. Ikääntyneen kotona asumisen tukeminen. Messuosasto Keski-Karjalan messuilla 21.–22.4.2007. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1209790965-1>
- Jarva, V. & Köppä, A. (toim.) 1998. Maan tiet. Maaseudun tiet tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Helsingin yliopiston osuustoimintainstituutin julkaisuja 19.
- Juntunen, A. 2004. Uusi teknologia ikääntyvien hoito- ja hoivatyössä: selvitys teknologisten apuvälineiden käyttöön liittyvistä kokemuksista Kajaanissa ja Sotkassa. Kajaani: Kajaanin ammattikorkeakoulu.
- Jyrkämä, J. 2001. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa A. Sankari ja J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Tampere: Vastapaino, 267–323
- Kaataja, H. 2004. Etelä-pohjalaisten ikäihmistien suhtautuminen tietotekniikkaan. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketalouden yksikkö, liiketalouden Koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Kangas, A-M. 2003. Ikääntymisen ja teknologian kesytyksen vuoropuhelu, diskurssianalyttinen tutkimus ikääntymisen ja teknologian merkityksistä. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.
- Karisto, A. 2004. Kolmas ikä – uusi näkökulma väestön vanhenemiseen. Teoksessa: Ikääntyminen voimavarana, Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston julkaisuja 33/2004. 91–103.
- Koivula, A., Palomäki, S-L. & Saarijärvi, A. 2010. Aijjoos-hankkeen väliarviointi I. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Väliarviointi raportti. Julkaisematon.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuusi, O. 2001. Ikääntyneiden itsenäistä selviytymistä tukeva tulevaisuuspolitiikka ja geronteknologia. Helsinki: Edita, Geronteknologia-arvioinnin loppuraportti. Eduskunnan kanslian julkaisu 7/2001.
- Koskinen, S. 2004. Ikääntyneiden voimavarat. Teoksessa: Ikääntyminen voimavarana, Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston julkaisuja 33/2004. 24–90.
- Kytöniemi, M. 2005. Terveysteknologiset apuvälineet ikääntyvien apuna. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Laslett, P. 1989. A Fresh Map of Life. The emergence of the third age. Weidenfeld and Nicolson, London.
- Leikas, J. 2008. Ikääntyvät, teknologia ja etiikka. Näkökulmia ihmisen ja teknologian vuorovaikutustutkimukseen ja -suunnitteluun. [pdf-julkaisu]. Espoo: VTT. VTT Working papers 10. [Viitattu 12.8.2010]. Saatavana:

www.vtt.fi/inf/pdf/workingpapers/2008/W110.pdf

Löfqvist, C., Nygren, C., Széman, Z. & Iwarsson, S. 2005. Assistive devices among very old people in five European countries. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*. 12:181–192.

Mäensivu, V. 2002. Ikääntyvien viestintävalmiudet ja digitaalinen epätasa-arvo. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Männistö, T. 2002. Työnohjaus haasteellisen vanhuksen hoidossa. Teoksessa: O. Linnossuo, S. Nenonen & I. Saario *Näkökulmia hyvinvointiin I*. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu, 75–92

Mäntyranta, T. & Kaila, M. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. *Duodecim* 2008: 124:1507–13.

Niiniluoto, I. 2000. Tekniikan filosofia. Teoksessa: T. Lemola (toim.) *Näkökulmia teknologiaan*. Helsinki: Gaudeamus, 16–35.

Niiniluoto, I. 1996. Informaatio, tieto ja yhteiskunta. Filosofinen käsiteanalyysi. 5. täydennetty painos. Helsinki: Hallinnon kehittämiskeskus, Edita.

Nygård, C.-H., Eskola, H., Hyttinen, J. & Savinainen, M. (toim.) 2007. *Näkökulmia hyvinvointiteknologiaan*. Tampere: Tampere university press.

Opinto-opas. 2007. *Opinto-opas 2007–2008: Vanhustyö*. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Paavilainen, P. 2007. Ikääntyneet ja teknologia: katsaus Suomessa julkaistuun tutkimuskirjallisuuteen 1994–2005. Teoksessa: C-H. Nygård, H. Eskola, J. Hyttinen, & M. Savinainen (toim.) *Näkökulmia hyvinvointiteknologiaan*. Tampere: Tampere university press. 117-141.

- Qureshi, H. 1992. Integrating methods in applied research in social policy: a case study of carers. Teoksessa: J. Brannen (toim.) *Mixing methods: Qualitative and quantitative research*. Aldershot: Avebury, 101-126.
- Rekiaro, I., Rekiaro, P. & Nurmi, T. 2007. *Sivistyssanat*. Jyväskylä: Gummerrus.
- Sankari, A. 2004. *Ikääntyviä tietoyhteiskunnassa: Kulttuuriset ajattelutavat ja sosiaalinen tila*. Jyväskylä: Kopiojyvä Oy.
- Savola, O. & Rieki, J. 2003. Tekniikka vanhusten itsenäisen suoriutumisen tukena. *Duodecim* 119 (10), 1001–1006.
- Solatie, J. 2001. *Focusryhmät: kvalitatiiviset ryhmäkeskustelut strategisen markkinointitutkimuksen apuna*. Helsinki: Mainostajien liitto.
- Terho, T. 2001. *Aktiivinen turvahälytintekniikka kotihoidon tukena*. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos, sosiaalityö. Pro gardu.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta*. Tampere: Tampere University Press
- Topo, P. 2008. *Ikääntyminen ja teknologia*. Teoksessa: E. Heikkinen & T. Rantanen (toim.) *Gerontologia*. 2. uudistettu painos. Tampere: Duodecim. 517–522.
- Törmä, S., Nieminen, J. & Hietikko, M. 2001. *Ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukevan teknologian arviointi käyttäjänäkökulmasta. Turvahälytinjärjestelmät*. Eduskunnan kanslian julkaisu 4/2001. Helsinki: Edita.
- Valkonen, L. Päivitetty 3.8.2010. *Käyttäjälle kätevä teknologia KÄKÄTE*. [Verkkosivu]. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto. [Viitattu 20.9.2010]. Saatavana: <http://www.vanhustyonkeskusliitto.fi/fin/hankkeet/kakate-projekti/>
- Vanhanen, M. 2005. *Tulevaisuuden verkottuva Suomi*. Tietoyhteiskuntaneuvoston

raportti, helmikuu 2005.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Välikangas, K. 2006. Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palvelujen kehittämisessä. Helsinki: Edita. Suomen ympäristö 21/2006, Ympäristöministeriön julkaisu.

Väyrynen, E. 2003. Väestön ikääntyminen – haaste ja mahdollisuus teknologian ennakkoinnille ja innovaatioille – VIHMA. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 17/2003.

Webster, F. 1997. Theories of the information society. International Library of Sociology. London: Routledge.

Winblad, I. 2007. Koko hoito koneilla? Gerontologia 21 (2), 142–143.

YSA. Yleinen suomalainen asiasanasto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.8.2010]. Saatavana: <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/>

Östlund, B. 1999. Tekniska möjligheter & sociala begränsningar – om äldre människors väg in i IT-samhället. Stockholm: Hjälpmedelinstitutet.

LIITTEET

LIITE 1: Sopimus opinnäytetyöstä

Sopimus opinnäytetyöstä

Opiskelijan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Eila Pennala

eila.pennala@seamk.fi

Koulutusohjelma: Vanhustyön koulutus ohjelma, Geronomi (AMK)

Opinnäytetyön ohjaajan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Sirkka-Liisa Palomäki sirkka-liisa.palomaki@seamk.fi

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustaja ja asema organisaatiossa: Marja-Liisa Nevala, Projektipäällikkö, Aijooos-kumppanustanke

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustajan yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Marja-Liisa Nevala m-l.nevala@aijooos.fi

Aijooos-hanke Kauppatie 133 D 36 62200 KAUHAVA 106) 432 2374

Opinnäytetyön (15 op) alustava nimi/aihe Ikäntyvät ja arjen teknologia

Opinnäytetyöhön kuuluvat tehtävät: Fokusryhmähaastattelut

Työn tekemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen: _____

Arvioitu aika opinnäytetyön tekemiseen: 1 / 1 2000 - 31 / 10 2000

Päiväys 15 / 10 2000

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja.

Opinnäytetyöni saa julkistaa Theseus-verkkokirjastossa (rasti ruutuun)

Opiskelijan allekirjoitus: Eila Pennala

Ohjaajan allekirjoitus: Sirkka-Liisa Palomäki

Toimeksiantajan/tilaajan/yhteistyötahon edustajan allekirjoitus:

Marja-Liisa Nevala

HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on sovittava erikseen kirjallisesti.

LIITE 2: Kutsu ryhmähaastatteluun

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

KUTSU RYHMÄHAASTATTELUUN

Aijjoos-hanke on kiinnostunut siitä, miten ikääntyvät kokevat teknologian arjen asioissa. Olen geronomiopiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä Aijjoos-hankkeelle aiheesta ikääntyvät ja arjenteknologia.

Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää, miten ikääntyvät suhtautuvat uuteen teknologiaan (esim. bensa- ja pankkiautomaatit sekä uudet kodinkoneet). Aijjoos-hanke hyödyntää opinnäytetyötäni kehittäessään uusia kursseja, ryhmiä ja palveluita ikäihmisten tarpeista lähteviksi.

Ikääntyvien kokemuksia ja ajatuksia arjenteknologian käytöstä kerään ryhmähaastatteluil- la, joissa keskustellaan teknologian käytöstä arkielämässä. Keskustelut nauhoitetaan ja niistä tulee aineistoa opinnäytetyöhöni. Keskusteluihin osallistuvien henkilöllisyys ei pal- jastu missään tutkimuksen vaiheessa. Opinnäytetyötäni ohjaa yliopettaja Sirkka-Liisa Pa- lomäki.

Kutsun koko Aijjoos-hankkeen Alahärmän Muistelua keskustellen -ryhmän osallistumaan ryhmäkeskusteluun **18.5.2010. klo 9.30–11.30** Alahärmän terveysaseman kokoushuonee- seen.

Keskustelutilaisuuden alussa on kahvitarjoilu.

Tervetuloa!

Ystävällisin terveisin

Eila Pennala
Geronomiopiskelija
p. xxx-xxxxxxx

Marja-Liisa Nevala
Aijjoos-hankkeen projektipäällikkö
p. xxx-xxxxxxx

LIITE 3: Suostumus haastattelun käytöstä opinnäytetyön aineistona

SUOSTUMUS

Annan suostumukseni, että ryhmähaastattelusta saatua tietoa voidaan käyttää luottamuksellisesti aineistona opinnäytetyössä (Ikääntyvät ja arjentechnologia) ja Aijjoos-hankkeen teknologiapalveluiden kehittämisessä.

____/____/2010 _____